

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПРОГРАМИ
з позашкільної освіти

Художньо-естетичний напрям

ВИПУСК 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
«Грамота»
2008

УДК 374.1:7](073)

ББК 74.200.58

П80

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
лист Міністерства освіти і науки України від 18.07.2007 р. № 1/11-5303
Рекомендовано вченою радою Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова від 25.06.2007 р. (протокол № 12)
Рекомендовано науково-методичною радою Українського державного центру позашкільної
освіти від 24.04.2007 р. (протокол № 2)

Під загальною редакцією:

Рудковської Р. А. і Ткачука В. В.

Авторський колектив:

Биковська О. В., Василянська І. О., Волкова О. О., Герчикова Є. З., Мельник В. П.,
Нестерук М. Г., Петлицька Н. М., Полівода М. Є., Радченко М. В., Степаненко С. Г.,
Степаненко С. М., Толмачов Р. В., Шайкевич Ю. Г., Ус Г. С.

Упорядник: Ткачук В. В.

Наукові консультанти:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, професор, академік,
Биковська О. В., канд. пед. наук, доцент

Редакційна колегія:

*Биковська О. В., Василянська І. О., Зінченко С. В., Лихота С. О., Мельник В. П.,
Рудакова З. М., Рудковська Р. А., Ткачук В. В., Ткачук І. О.*

Рецензенти:

Мадзігон В. М., д-р пед. наук, проф., акад.; *Бех І. Д.*, д-р психол. наук, проф., акад.;
Сидоренко В. К., д-р пед. наук, проф., чл.-кор.; *Завадська Т. М.*, канд. пед. наук,
Кузьменко А. І., доцент, заслужений артист України, *Павленко Л. І.*

Програми для позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів:
П80 Художньо-естетичний напрям / О. В. Биковська, І. О. Василянська,
О. О. Волкова та ін. — К.: Грамота, 2008. — Вип. 1. — 100 с.

ISBN 978-966-349-115-8

У збірнику представлено програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку
художньо-сценічного навчання для позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів.

Видання розраховано на педагогічних працівників позашкільних і загальноосвітніх
навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, спеціалістів, які займаються
питаннями позашкільної освіти.

ББК 74.200.58

© Авторський колектив, 2008

© Міністерство освіти і науки України, 2008

© Український державний центр позашкільної освіти, 2008

© Грамота, 2008

ISBN 978-966-349-115-8

ВСТУП

В умовах становлення української держави одним з найважливіших завдань є створення національної системи освіти. Актуальним постає питання розвитку інтелектуальних і творчих здібностей особистості, розвитку її компетентностей на основі культури і мистецтва українського народу, народних традицій, залучення молодого покоління до надбань духовної культури.

Заклади мережі позашкільної освіти володіють безмежними можливостями для художньо-естетичного виховання дітей і підлітків. Заняття в них відкривають для кожного із вихованців простір для розвитку ініціативності і самостійності, формують соціально-педагогічні умови для розвитку творчих та інтелектуальних здібностей учнів, зокрема, їхньої художньої уяви. Значення цих занять важко переоцінити, оскільки саме в ранньому віці у дітей закладається основа до високого художньо-естетичного смаку, любові до художньої творчості, бажання займатися мистецькими видами діяльності.

Даний випуск збірника програм для позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів з художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти підготовлений Українським державним центром позашкільної освіти. Він включає програми з музичного і вокального видів мистецтва.

Загальновідомо, що музика, зокрема пісня, є національним надбанням кожного народу, у якому сконцентровані його історія, мова, предковічна мудрість, філософія пращурів та духовна краса. Окрім цього, спів — це універсальний засіб розвитку усіх духовних та фізичних можливостей людини. Беручи до уваги те, що дитина, яка відвідує музичний, хоровий чи фольклорний гурток, окрім звичайних уроків займається ще й активною мистецькою діяльністю — постійно виступає у складі колективу перед широкою аудиторією, беручи участь у різноманітних концертах, фестивалях і конкурсах, зустрічається з відомими композиторами, музикантами та виконавцями, проводить цікаву роботу експедиційного характеру, записуючи народні твори, звичай — вона матиме гарне, надійне майбутнє, започатковане на кращих традиціях культури і мистецтва. Такій дитині будуть чужі егоїзм, байдужість, зневага до внутрішнього світу і переживань інших людей. Тим вагомішою у справі навчання і виховання дітей стає роль педагога позашкільного навчального закладу, який обов'язково має врахувати вікові та індивідуальні особливості кожного вихованця, щоб найбільш повно розкрити, а потім і реалізувати його таланти та здібності.

Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що теоретичні здобутки та практичний досвід авторів програм, які вміщені у цьому збірнику, є вагомим внеском у багаторічні надбання української системи освіти і рекомендуються до вивчення та практичного застосування у мережі освітніх закладів України.

В. В. Ткачук, директор Українського державного центру позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ

У сучасних умовах розвитку позашкільної освіти важливими та необхідними постають розробка й впровадження нових підходів, які сприятимуть підвищенню її якості та забезпеченню доступності. Серед них особливе місце належить компетентісному підходу¹.

Компетентісний підхід у позашкільній освіті базується на застосуванні в меті, завданнях, змісті, формі та методах позашкільної освіти компетентностей особистості.

Теорія компетентісного підходу в освіті розроблялася і була представлена в працях зарубіжних вчених Р. Бадера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена, С. Шо та ін.

Світовий досвід й українські перспективи компетентісного підходу у сучасній освіті досліджували українські вчені Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, І. Г. Єрмаков, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Е. Трубачев та ін.

Практичну реалізацію компетентісного підходу, формування компетентностей особистості розкрили в своїх роботах російські вчені І. Г. Агапов, В. А. Болотов, А. А. Вербицький, І. О. Зимня, Е. Ф. Зеєр, М. Р. Катуніна, В. В. Лаптев, О. Е. Лебедев, Н. Ф. Радіонова, В. В. Серіков, А. П. Тряпина, А. В. Хуторський, С. Е. Шишов та ін.

Компетентісний підхід носить закономірний характер і виходить із узагальнення практики. Він виступає проти однобічного характеру і передбачає посилення практичної спрямованості освіти, засвоєння підростаючим поколінням компетентностей, які дозволять їм повноцінно реалізувати себе у сучасних умовах. Компетентісний підхід підкреслює поєднання й практичну реалізацію знань, умінь і навичок, досвіду, культури.

У процесі реалізації компетентісного підходу відбувається переосмислення від уявлення, що ученя не лише «носії» певної групи «знань, умінь, навичок», а є соціальною істотою, яка має реалізовуватися в майбутньому, виконувати соціальні ролі та вирішувати коло професійних і життєвих завдань².

Метою компетентісного підходу є забезпечення якості позашкільної освіти. Основою його сутності в освіті, в тому числі позашкільній, є компетентність.

Компетентність — це особистісна характеристика людини, яка повноцінно реалізує себе у житті, володіючи відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом і культурою.

¹ Позашкільна освіта в Україні: Навч. посіб. / За ред. О. В. Биковської. — К.: ІВЦ АЛКОН, 2006. — 224 с.

² Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. — К.: «К.І.С.», 2004. — 112 с.

У широкому розумінні компетентний — це знаючий, обізнаний у певній галузі; у вузькому розумінні — той, хто має право авторитетного судження як спеціаліст високого рівня в певному колі питань.

Бути компетентним — значить вміти реалізовувати знання, застосовувати досвід, волю та емоційний стан для вирішення проблем у конкретних обставинах. Компетентність не зводиться до знань і вмінь у кількісному відношенні. Але без знань й особистого досвіду діяльності набуття компетентностей неможливо. Більш того, набуття компетентностей залежить від активності, свідомого ставлення до навчання.

У світовій освітній практиці поняття компетентності виступає як центральне. Варто зазначити, що компетентності не слід протиставляти знанням або вмінням і навичкам. Поняття компетентності ширше за поняття знання, уміння, чи навик, бо воно включає як інтелектуальну, так і діяльнісну сферу.

У структурі компетентностей, які становлять основу реалізації компетентнісного підходу в позашкільній освіті, виділяються такі компетентності:

➤ *пізнавальна*, спрямована на оволодіння знаннями про культуру, природу, техніку, суспільство;

➤ *практична*, спрямована на формування практичних умінь і навичок особистості;

➤ *творча*, спрямована на розвиток творчої діяльності, здібностей, нахилів та уяви особистості;

➤ *соціальна*, спрямована на загальну культуру особистості, здатність до співпраці, самореалізацію та самовизначення.

Позашкільна освіта, як невід’ємна складова системи освіти, має істотний потенціал для становлення й розвитку компетентностей особистості. Цей потенціал полягає в змісті позашкільної освіти, її формах, методах, умовах. Так, зміст позашкільної освіти об’єктивно більше орієнтований на реальні інтереси, потреби дітей різного віку.

Форми організації навчально-виховного процесу, як правило, орієнтовані на включення дітей у реальну діяльність.

Важливо, що основа кадрового складу системи позашкільної освіти унікальна тим, що складається з професіоналів в різних галузях діяльності (мистецтво, наука, техніка, виробництво, спорт тощо). Особливе значення має і певний стиль побудови відносин учень — педагог, який характеризується взаємною повагою, взаємозбагаченням.

Для кожної дитини, як і для педагога, освіта виявляється нерозривно пов’язаною з реалізацією унікально неповторних властивостей кожної окремої особистості, з її самоідентифікацією, самовизначенням, самореалізацією. Позашкільна освіта надає людині не тільки шлях розширення загальної освіти (її поглиблення, вдосконалення) в рамках діючої освітньої системи, але й можливість реалізації своїх нахилів, здібностей, право на участь у пошуку сенсу свого життя.

Відмітною особливістю компетентнісного підходу в побудові позашкільної освіти буде його орієнтація на вирішення завдань особистого розвитку учня.

У сучасних умовах основною метою формування та реалізації змісту художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти є формування компетентностей особистості у процесі художньої творчості. Досягнення даної мети передбачає формування пізнавальної, практичної, творчої й соціальної компетентностей.

У змісті освіти художньо-естетичного напрямку *пізнавальна компетентність* забезпечує оволодіння поняттями, знаннями у сфері вітчизняного і світового музичного, театрального, хореографічного, естрадно-циркового напрямів культури та мистецтва. В учнів формуються поняття про музичну грамоту, матеріали та інструменти, морально-психологічні якості, способи організації вільного часу тощо.

Практична компетентність у змісті освіти художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти забезпечує формування практичних вмінь і навичок із хореографії, вокального, музичного, театрального, циркового, образотворчого та декоративно-ужиткового жанрів мистецтва. Відбувається практичне введення дітей у світ культури та мистецтва, залучення їх до створення художніх витворів. Значна увага приділяється розвитку вмінь застосовувати отримані знання на практиці.

Творча компетентність у змісті художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти забезпечує набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток художніх здібностей, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу. Відбувається розвиток виконавської майстерності, вирішення творчих завдань, формування стійкого інтересу до художньої творчості, системного мислення. Також творча компетентність сприяє формуванню потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Соціальна компетентність у змісті освіти художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти спрямована на розвиток естетичної культури, моральних якостей, громадянської позиції. Важливим є естетичне та художнє виховання, формування мовної культури, позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбство, доброзичливість тощо), товариськість у ставленні до інших, уміння працювати в колективі.

*О. В. Биковська, канд. пед. наук,
доцент Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРОГРАМ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (художньо-сценічний профіль навчання)

Однією з важливих складових системи освіти України є позашкільна освіта, спрямована на забезпечення творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку дітей у вільний від навчання час.

Позашкільна освіта України визначається Законом України «Про освіту» від 23.03.1996, № 100/96 — ВР, Законом України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 (№ 1841 — III), Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 (№ 433), Програмою розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002–2008 р., затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2002 (№ 378) та іншими законодавчими документами. Відповідно до цих нормативно-правових документів вихованці здобувають позашкільну освіту у позашкільних та інших, зокрема, загальноосвітніх навчальних закладах, де навчально-виховний процес ведеться із урахуванням здібностей, нахилів та особистих якостей вихованців.

Основною формою роботи з ними є гуртки, групи, студії, секції та інші творчі об'єднання, які поділяються на три рівні класифікації: початковий, основний і вищий.

До початкового рівня відносяться творчі об'єднання, робота яких спрямована на загальний розвиток дітей, виявлення їхніх здібностей, нахилів, а також прищеплення інтересу до творчої діяльності.

Основний рівень підготовки передбачає розширення й поглиблення теоретичних знань і необхідних професійних умінь і навичок, а діяльність творчих колективів на цьому етапі навчання спрямована на створення відповідних умов для соціальної адаптації вихованців у суспільстві та розвиток стійких інтересів до їхньої творчої діяльності.

Творчі об'єднання вищого рівня задовольняють потреби здібних, обдарованих і талановитих вихованців у творчій підготовці, що насамперед передбачає вдосконалення та розвиток набутих навичок і майстерності в обраному напрямку.

Художньо-естетичний напрям позашкільної освіти в гуртках та інших творчих об'єднаннях позашкільних навчальних закладів представлено такими жанрами: хореографічний, музичний, вокальний, театральний, цирковий, образотворчий, декоративно-ужитковий, літературний, кіно- і фотомистецтва.

Музичний і вокальний жанр об'єднують гуртки та інші творчі об'єднання гри на музичних інструментах (фортепіано, духові, ударні, клавішні, народні інструменти), а також вокалу академічного, народного, естрадного.

Зміст занять включає вивчення творів світової та української класики, народної й сучасної музики тощо. Діти оволодівають елементами музичної творчості, сольного, ансамблевого, хорового та оркестрового виконання.

Важливе місце відводиться розвитку в дітей художнього смаку, музичного слуху, навичок виконавства.

Основою діяльності творчого об'єднання є програма, яка визначає місце і значення напрямів підготовки, її загальний зміст. До збірника увійшли програми колективів художньо-естетичного спрямування з вокально-хорового співу, естрадного вокалу, вокально-хореографічного естрадного жанру та програми естрадно-духового оркестру, духового оркестру і дитячого фольклорного колективу.

У сфері художньо-естетичного виховання дітей та юнацтва одне із цільних місць займає вокально-хорове мистецтво, засобами якого виховується розуміння й сприйняття високохудожніх зразків хорової музики. Мистецтво цього виду навчає дітей основам академічного вокально-хорового співу, сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, музично-естетичного смаку вихованців, виробляє навички професійної взаємодії в колективі, а також прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату в ньому.

Програми навчання вихованців у дівочому та хлопчачо-юнацькому хорах спрямовані на розвиток їхніх музичних, вокальних, ритмічних й акторських здібностей, формування культурного сприйняття навколишнього світу, сприяння емоційному і психологічному розвитку особистості засобами виконання хорових творів, сприйняття національних традицій української хорової спадщини, виховання в учнів почуття громадянина й патріота.

Одним із особливо видовищних, яскравих і розмаїтих форм художньо-естетичного напрямку є естрадний жанр. Програмою роботи гуртка естрадної пісні передбачено залучення дітей і підлітків до світової музичної культури, оволодіння музично-теоретичними знаннями й практичним умінням естрадного вокалу, пошук нових підходів до колективної імпровізації та нових композиційно-виконавських напрямків дитячої і молодіжної естради.

Серед молодіжної глядацької аудиторії особливий успіх мають виступи шоу-гуртів, які демонструють синтез вокального та хореографічного мистецтва. Вони бувають різножанровими, але майже усі захоплюють своїх слухачів і глядачів ефектом інтерактивності. Програма вокально-хореографічного дитячо-юнацького колективу розглядає такі базові засади його діяльності, як різноманітність методів її реалізації, динамічність, ансамблевий характер діяльності.

Особливе значення має робота дитячо-юнацьких естрадно-духових оркестрів, оскільки вони є продовжувачами традицій духової музики. Під час занять у цих колективах вихованці одержують необхідні знання та навички, які мають розширити їхній освітній рівень, долучитися до скарбниці світової музичної культури, виховати почуття колективного співробітництва.

Фольклор завжди був і залишається тим життєдайним джерелом, яке живить сучасне професійне й самодіяльне мистецтво. Народна музика та народна пісня є невід'ємною частиною, окрасою багатьох народних свят і обрядів.

Виховання поваги і любові до народної творчості, збереження народних традицій, вивчення і засвоєння учасниками народної манери виконання, розвиток їхніх творчих здібностей покладені в основу програми дитячого фольклорного колективу.

Для реалізації змісту роботи творчого об'єднання важливе значення має якісне науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу.

Навчальні програми мають таку структуру:

- пояснювальна записка;
- тематичний план;
- зміст програми;
- прогнозований результат;
- бібліографія;
- орієнтовний перелік обладнання для організації занять;
- додатки.

Пояснювальна записка навчальної програми визначає освітню концепцію курсу, мету та завдання, подає коротку характеристику структури і розділів програми, а також особливості навчально-виховного процесу.

Тематичний план подає перелік розділів і тем навчального матеріалу та орієнтовну кількість навчальних годин, їхній поділ на теоретичні й практичні заняття.

У змісті програми подається зміст розділів і тем відповідно до навчально-тематичного плану.

Прогнозований результат визначає результати навчально-виховної діяльності у творчому колективі.

Бібліографія подає перелік літератури, яка рекомендується для використання педагогами позашкільних навчальних закладів та їхніми вихованцями.

Орієнтовний перелік обладнання рекомендує матеріально-технічні засоби, що використовуються для забезпечення повноцінної діяльності творчого об'єднання.

Додатки до навчальних програм вміщують орієнтовний перелік музичних творів, які рекомендуються для вивчення у творчому об'єднанні.

Програми, що входять до збірника, складено відповідно до рівнів класифікації та кількості років навчання. Автори врахували вікові особливості вихованців, нові досягнення педагогічної науки і практики, а також власні багаторічні напрацювання.

Програмами враховано взаємозв'язок із предметами шкільного курсу навчання.

У всіх програмах передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004 р. (№ 651).

Програми є орієнтовними. Керівник гуртка, студії чи секції художньо-естетичного спрямування може вносити зміни й доповнення у зміст даних програм, урахувавши інтереси та вік вихованців, стан матеріально-технічного забезпечення позашкільного навчального закладу, місцеві умови тощо.

Орієнтовним є і розподіл годин за темами, які подаються у порядку зростання складності матеріалу. Керівник гуртка, урахувавши підготовку вихованців, може сам визначати кількість годин, необхідних для засвоєння відповідної теми, і вносити корективи до програми.

Пропонований збірник програм підготував колектив Українського державного центру позашкільної освіти. До збірника також увійшли програми позашкільних навчальних закладів України, а саме: Житомирського Центру творчості дітей і молоді, Київського Палацу дітей та юнацтва, Кіровоградського обласного центру дитячої та юнацької творчості, Новолинського дитячого-юнацького центру Волинської області.

Збірник програм підготував авторський колектив:

- «Вступ» — **В. В. Ткачук**;
- «Компетентнісний підхід у позашкільній освіті художньо-естетичного напрямку» — **О. В. Биковська**, канд. пед. наук, доцент;
- «Зміст і структура програм художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти» — **В. П. Мельник**;
- «Програма дівочого хору» — **С. Г. Степаненко**, заслужений працівник культури України, **Н. М. Петлицька**, **В. П. Мельник**;
- «Програма хлопчачо-юнацької хорової капели» — **О. О. Волкова**, відмінник освіти України, **Р. В. Толмачов**, лауреат I та II Всеукраїнських конкурсів хорових диригентів, **Н. М. Петлицька**, **В. П. Мельник**;
- «Програма гуртка естрадної пісні» — **М. Є. Полівода**, відмінник освіти України, **М. В. Радченко**;
- «Програма вокально-хореографічного естрадного дитячого-юнацького колективу» — **Ю. Г. Шайкевич**, **Н. М. Петлицька**, **В. П. Мельник**;
- «Програма дитячо-юнацького естрадно-духового оркестру» — **М. Г. Нестерук**, відмінник освіти України, **Н. М. Петлицька**, **В. П. Мельник**;
- «Програма духового оркестру» — **С. М. Степаненко**, **Є. З. Герчикова**;
- «Програма дитячого фольклорного колективу» — **Г. С. Ус**, **В. П. Мельник**, **І. О. Василянська**.

ХУДОЖНЬО-СЦЕНІЧНИЙ НАПРЯМ

ПРОГРАМА ДІВОЧОГО ХОРУ

Початковий, основний і вищий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У роботі позашкільних навчальних закладів художньо-естетичного спрямування важливе місце займає вокально-хоровий спів. Хорове мистецтво є одним із засобів музично-творчого розвитку дітей, яке навчає вокально-хоровим прийомам виконання, формує почуття колективізму і дружби, сприяє гармонійному розвитку особистості.

Метою програми є формування компетентностей особистості у процесі вокально-хорового співу.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує оволодіння основами музичної грамоти, поняттями гри на фортепіано, академічного вокально-хорового співу;

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виконання хорових творів, індивідуального та групового вокалу, технікою гри на фортепіано;

3. *Творчої*, що забезпечує розвиток виконавської майстерності, вирішення творчих завдань; формування музичних, ритмічних, вокальних та акторських здібностей, музично-естетичного смаку; розуміння і сприйняття високохудожніх творів хорової музики; потреби особистості у творчій самореалізації;

4. *Соціальної*, що передбачає виховання любові до вокально-хорового мистецтва; розвиток громадсько-патріотичних почуттів; розуміння, сприйняття і наслідування національних традицій в українській хоровій спадщині; навичок професійного та соціального партнерства.

Програма навчання й розвитку розрахована на дівчат віком 5–18 років. Навчальні групи формуються з урахуванням віку та року навчання, вокально-хорової підготовки.

Колектив має три склади: молодший (підготовчий), кандидатський і основний (концертний). Молодший склад — це групи початкового рівня для дітей віком 5–9 років. Наповнюваність груп — до 15 чоловік.

Кандидатський склад — групи основного рівня для дітей віком 9–11 років. Наповнюваність груп — до 15 чоловік.

Основний (концертний) склад — групи основного та вищого рівнів навчання для дівчат віком 11–18 років. Наповнюваність груп — 12–15 чоловік.

У хорові групи приймаються діти, які виявляють бажання до занять хоровим співом і виявили музично-ритмічні здібності мінімального рівня. Прийом дітей здійснюється за результатами тестування: ритмічного (проплескати в долоні заданий ритм, марш під музику тощо), музичного (проспівати пісню за вибором дитини, повторити заданий мотив, проспівати задану ноту тощо), емоційно-образного (емоційні реакції на почуту мелодію, пісню). Групи формуються за результатами тестування з урахуванням віку.

Бажано, щоб діти, різні за ступенем обдарованості й попередньої підготовки, мали можливість вибору. Діти, які виявили яскраву вокально-хорову обдарованість, можуть пройти початковий рівень навчання за прискоро-ним варіантом або бути відразу зарахованими в групи основного рівня.

На початковому, основному та вищому рівнях навчання щотижня проводяться хорові заняття (відповідно по 6, 7, 9 год), а також уроки соль-феджіо і музичної грамоти (по годині).

Форми організації занять:

— групова (хорові заняття, музична грамота та сольфеджіо, зведені ре-петиції, концертні виступи);

— індивідуальна (індивідуальний вокал, фортепіано).

Робота колективу планується та здійснюється за принципами інтегра-ції загальної середньої та позашкільної освіти, що передбачає поглиблен-ня міжпредметних зв'язків. Заняття у вокально-хоровому колективі значно доповнюють базові знання учнів з музики, сольфеджіо, співу. Дана прог-рама спрямована на розвиток у вихованців уміння системно мислити, ба-чити зв'язок з предметами, які вивчаються за шкільною програмою.

Вокально-хорова робота з дітьми на початковому рівні навчання спря-мована на формування у них любові до хорового співу та розкриття во-кально-хорових можливостей дитячого голосу. На заняттях проводиться розспівування, вивчення нескладних дитячих пісень і музичних творів на основі української національної музики, вивчення вітчизняних і зарубіж-них класичних творів, музично-теоретична підготовка.

У хоровому колективі проводиться також факультативне навчання за-гального фортепіано. Оскільки в основному діти навчаються для загально-культурного розвитку, не визначаючи гру на фортепіано, як свою майбут-ню професію, викладач повинен докласти великих зусиль для збереження зацікавленості учня у його прагненні оволодіти цим інструментом.

Основною метою занять з музичної грамоти та сольфеджіо є підготов-ка дитини до практичних вокально-хорових занять. У першій і другій ро-ки навчання груп початкового рівня діти знайомляться з елементарними поняттями музичної грамоти, співають по нотах найпростіші мелодії в розмірах $\frac{2}{4}$ та $\frac{3}{4}$ з нескладними ритмічними групами.

Навчання в кандидатській і концертній групах основного рівня повинно да-ти дитині можливість бути готовою до виконання складної хорової роботи. Заняття з вокально-хорової роботи складаються з вокальної роботи над голо-сом, подальшого вивчення та відпрацювання вокально-хорових навичок.

Однією з форм роботи у хорі можуть бути індивідуальні заняття з ви-хованцями. Заняття з вокалу необхідні для поліпшення усієї вокально-хо-рової роботи колективу та для досконалішого вивчення й освоєння техніки вокально-хорових навичок в індивідуальній роботі з дітьми. До занять із вокалу приймаються найобдарованіші діти з яскравими вокальними даними, або навпаки, діти, які мають вокально-хорові проблеми (затиснута щелепа, в'яла артикуляція тощо), які їм важко подолати на груповому занятті хору. Мета педагога з вокалу — розвивати усі вокально-хорові навички, необ-хідні під час співу, активно та систематично працювати над диханням вихованців, звукоутворенням, звукоподачею тощо. Необхідно співати нескладні вокальні вправи та вокалізи, вивчити декілька нескладних во-кальних творів, які юна співачка могла б виконати під час залікових занять або концертів.

Під час факультативних занять із фортепіано на основному рівні навчання вивчають поліфонію, що необхідно, оскільки діти співають у хорі дво- та триголосся.

На основному рівні навчання з музичної грамоти та сольфеджіо діти вивчають інтервали, мажорний і мінорний тризвуки та їхнє обернення, співають із листа мелодії у тональностях до п'яти знаків у розмірах $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{8}$. Виконують також різні форми усного диктанту, співають з листа мелодії з складнішими ритмічними обертами, знайомляться з поняттями: тритон, септакорд, модуляція, хроматизм; пишуть музичні диктанти в обсязі 8–10 тактів, включаючи пройдені музичні оберти та ритмічні групи; співають із листа мелодії з хроматизмами, модуляціями та двоголосні й триголосні вправи виконують ритмічні вправи; з використанням пройдених ритмічних груп.

На основному рівні навчання передбачається підготовка дітей до концертних виступів: на зведених репетиціях вивчаються та опрацьовуються твори концертного репертуару. У цей час вихованці удосконалюють вокальну техніку та розвивають артистизм виконання.

Вищий рівень навчання передбачає удосконалення та розширення вокально-хорових навичок, які діти набули в групах основного рівня. Це, передусім, оволодіння навичками дихання, коли хористка має стежити за активною подачею звуку, набуттям співацького вокального тону, вільним напруженим звукоутворюванням з ефективним використанням резонаторів.

Вихованці концертного складу мають знати про інтонування, художню інтерпретацію, виконавську майстерність, типи та види ансамблю. Вони співають кантиленні та моторно-ритмічні вправи у великому діапазоні. Педагогу слід приділяти особливу увагу співу без супроводу у дво-, три-, та чотириголоссі, оволодінню різними видами вокалізації.

У період з 11 до 18 років у вихованців проходить період мутації голосу, який досить своєрідно виявляється і у хлопчиків, і у дівчаток, а тому педагог має розповісти дітям про ці зміни, пояснити, як правильно зберігати голос. Він має прослуховувати співаків для виявлення голосових змін і переводити їх з однієї партії в іншу.

Необхідно тактовно роз'яснювати маленьким співакам засоби збереження свого голосу (спів у невеликому діапазоні без напруження, виявлення контрольних місць у діапазоні, які іноді треба пропускати), рекомендувати їм консультації у лікаря-фоніатра тощо.

У художньому становленні колективу значну роль має робота над хоровим репертуаром. У роботі над ним потрібно звертати особливу увагу на виконання творів *a cappella* в найкращих зразках класичної спадщини, спів творів різноманітних стилів і напрямів українських і зарубіжних композиторів. Рекомендується прослуховування музичних творів під час відвідування оперного театру та філармонійних концертів. У співачок-старшокласниць, які мають досвід виконання в хоровому колективі, треба розвинути відчуття та поняття стилю хорового твору, вміння аналізувати його.

На заняттях з музичної грамоти та сольфеджіо вихованці повинні навчитися працювати з партитурою, аналізувати її складні місця, володіти співом канонів і поліфонічних творів.

Кінцевим результатом роботи кожного учасника хору є концерт. Концертний виступ — це можливість виявити індивідуальність дитини-співака, вміння використати всі ті навички, які вона набула протягом певного часу.

Успішний концерт — це творчий стимул для самоствердження хорового колективу, його творчого зростання. За рік хор може провести 4–5 концертів (сольних). Кількість дітей на сцені залежить від творчого завдання (40–50 вихованців).

Упродовж усього циклу навчання задля художньо-естетичного виховання учнів і розширення їхнього загального світогляду мають проводитися зустрічі з композиторами, професійними музикантами та виконавцями, перегляд концертних і театральних програм, участь у різних фестивалях і конкурсах, екскурсії тощо.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004, № 651.

Перевірка та оцінювання знань вихованців колективу здійснюється під час проведення концертних виступів хору та за контрольними показниками для кожного рівня навчання.

Тематика програми та розподіл годин є орієнтовними, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення у її зміст та самостійно визначати кількість годин, потрібних йому для викладення відповідної теми.

Початковий рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокально-хорова робота:	170	56	114
2.1.	вокально-хорові вправи;	(90)	16	74
2.2.	спів творів;	(50)	10	40
2.3.	прослуховування музичних творів	(30)	30	–
3.	Музична грамота та сольфеджіо	36	18	18
4.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	6	–	6
5.	Підсумкове заняття	2	–	6
Разом		216	76	140

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи вокально-хорового колективу.

Правила поведінки у вокально-хоровому колективі, навчальному закладі.

Організаційні питання.

Місце хорового співу серед основних видів музичного виконавства.

2. Вокально-хорова робота (170 год)

2.1. Вокально-хорові вправи (90 год)

Правильна співоча постава учня.

Будова голосового апарата.

Правильне дихання під час співу.

Правильна вимова.

Просте двоголосся. Прості розміри $2/4$, $3/4$, $4/4$.

Практична робота:

— вправи на оволодіння навичками співочого дихання;

— вправи на оволодіння навичками дикції та артикуляції;

— вправи на формування правильної співочої постави;

— вправи на розвиток навичок колективного співу.

2.2. Спів творів (50 год)

Вивчення музичних творів із репертуару молодшого хору (додаток 1).

Практична робота:

— виконання музичних творів із репертуару молодшого хору (додаток 1).

2.3. Прослуховування музичних творів (30 год)

Прослуховування музичних творів: А. Аляб'єв «Зимова дорога», Р. Бойко «Аист вернувся», К. Вебер «Вечірня пісня» та ін.

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год)

Елементарні музичні терміни.

Поняття про вокально-інтонаційний слух, сольфеджування та спів із листа.

Метроритм.

Аналіз музичних творів.

Орієнтування в тональностях з усвідомленням стійких і нестійких ступенів ладу.

Практична робота:

— вправи на розвиток навичок вокально-інтонаційного слуху;

— вправи на вміння писати, аналізувати та уявляти рух мелодії;

— спів по нотах простих мелодій у розмірах $2/4$ та $3/4$ з нескладними ритмічними групами.

4. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (6 год)

Участь вихованців у проведенні дитячих ранків, ігрових програм, музичних конкурсів, музичних ігор і розваг, родинних свят, екскурсій. Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

5. Підсумкове заняття (2 год)

Концерт для батьків. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

— терміни та поняття хорового співу;

— терміни та поняття музичної грамоти й сольфеджіо;

- види хорів;
- будову та принципи роботи голосового апарата;
- професійні вимоги до учасників хорового колективу.

Учні повинні вміти:

- інтонаційно чисто заспівати вивчений твір або пісню з репертуару молодшого хору;
- показати володіння елементарними вокально-хоровими навичками (дихання, дикція, артикуляція, співоча постава);
- прочитати з листа нескладну мелодію, визначити на слух високу або низьку співочі позиції, чисте або фальшиве інтонування;
- орієнтуватися в простому двоголоссі.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокально-хорова робота:	212	56	156
2.1.	вокально-хорові вправи;	(124)	24	100
2.2.	спів творів;	(70)	14	56
2.3.	прослуховування музичних творів	(18)	18	–
3.	Музична грамота та сольфеджіо	36	18	18
4.	Концертна діяльність: зведені репетиції; концертні виступи	98 (80) 18	24 20 4	74 60 14
5.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	12	–	12
6.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		362	100	262

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

- Ознайомлення з планом роботи вокально-хорового колективу.
- Правила поведінки у вокально-хоровому колективі, навчальному закладі.
- Організаційні питання.
- Особливості хорового співу.
- Колективна природа хорового співу.

2. Вокально-хорова робота (212 год)

2.1. Вокально-хорові вправи (124 год)

Вокальна робота над голосом. Засвоєння вокально-хорових навичок (округле звукоутворення, вміння співати головним і зібраним звуком,

дихання, дикція, чистота інтонації та гармонійного слуху, спів *a capella*, спів із дотриманням нюансів, спів дво-, триголосся).

Практична робота:

— вправи на закріплення вокально-хорових навичок (звукоутворення, дихання, дикція, інтонування тощо).

2.2. Спів творів (70 год)

Вивчення творів з репертуару хору (додаток 2).

Практична робота:

— виконання творів з репертуару хору (додаток 2).

2.2. Прослуховування музичних творів (18 год)

Прослуховування музичних творів: А. Аляб'єв «Зимова дорога», Й. Гайдн, сл. П. Синявського, переклад для дитячого хору В. Попова «Вот опять уходит лето», Ф. Колесса «Шкільні співанки» та інших.

3. Музична грамота й сольфеджіо (36 год)

Вивчення музичних понять і термінів.

Інтервали.

Мажорний і мінорний тризвуки та їхнє обертання.

Тритон, септакорд, модуляція, хроматизм.

Різні форми усного диктанту.

Практична робота:

— спів з листа мелодій у тональностях до 5 знаків у розмірах $2/4$, $3/4$, $4/4$, $3/8$;

— імпровізація простих мелодій;

— спів з листа мелодії зі складними мелодійними та ритмічними обертами;

— написання музичних диктантів обсягом 8–10 тактів, включаючи пройдені музичні оберти та ритмічні групи;

— спів з листа мелодії з хроматизмами, модуляціями;

— ритмічні вправи з використанням пройдених ритмічних груп;

— спів дво- та триголосних вправ.

4. Концертна діяльність (98 год)

4.1. Зведені репетиції (80 год)

Знайомство з вимогами до учасника концертного складу хору.

Практична робота:

— вивчення на зведених репетиціях хорових творів концертного репертуару та їхнє відпрацювання (додаток 3);

— удосконалення техніки виконання та розвиток артистизму.

4.2. Концертні виступи (18 год)

Підготовка до концертних виступів.

Практична робота:

— участь у концертних виступах хору.

5. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (12 год)

Участь вихованців у проведенні ігрових програм, музичних конкурсів, музичних ігор та розваг, родинних свят, екскурсій. Святування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

Відвідання оперного театру та філармонійних концертів.

6. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- базові терміни й теоретичні поняття з музичної грамоти та вокально-хорового співу;
- музичні жанри і форми;
- стилі творів;
- вимоги до гігієни та збереження голосу;
- вимоги до співоцької постави;
- основи сценічної культури;
- прийоми створення музичного образу засобами хорового виконавства.

Учні повинні вміти:

- володіти основами академічного вокально-хорового співу;
- працювати з хоровою партитурою;
- застосовувати вокально-художню інтонацію та засоби сценічної виразності;
- користуватися динамічними й тембральними можливостями голосу, усіма видами вокально-хорового дихання, технікою співу;
- виконувати хорові твори у супроводі та *a cappella*;
- співпрацювати у колективі;
- співати твори з концертного репертуару хору.

*Вищий рівень,
перший та наступні роки навчання*

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокально-хорова робота:	284	76	208
2.1.	вокально-хорові вправи;	(122)	22	100
2.2.	спів творів;	(144)	36	108
2.3.	прослуховування музичних творів	(18)	18	–
3.	Музична грамота та сольфеджіо	36	18	18
4.	Концертна діяльність:	108	4	104
4.1.	зведені репетиції;	(88)	–	88
4.2.	концертні виступи	(20)	4	16
5.	Підсумкове заняття	2	2	–
Разом		432	102	330

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи вокально-хорового колективу.
Організаційні питання.

2. Вокально-хорова робота (284 год)

2.1. Вокально-хорові вправи (122 год)

Інтонування, художня інтерпретація та виконавська майстерність.
Аналіз стилю хорового твору.
Вокально-хорова робота над репертуаром.
Ансамбль, його типи і види.

Практична робота:

- спів кантиленних і моторно-ритмічних вправ у великому діапазоні;
- спів без супроводу у дво-, три- та чотириголоссі;
- оволодіння різними видами вокалізації;
- виконання класичних творів *a cappella*.

2.2 Спів творів (144 год)

Вивчення творів українських та зарубіжних композиторів: Д. Бортнянський «Слава, Єдинородний», «Трію», «Херувимська» та ін., Л. Дичко «Сонячне коло», М. Леонтович «Щедрик», «Дударик», «Їхав козак на війноньку» та ін., М. Лисенко «А вже весна», Б. Лятошинський «Туча», Г. Гендель «Dignare», Д. Перголезі «Stabat mater», А. Скарлатті «Прелюдія та fuga» та ін.

Практична робота:

- спів творів з репертуару колективу (додаток 3);
- удосконалення вокально-хорових навичок, набутих у групах основного рівня навчання.

2.3. Прослуховування музичних творів (18 год)

Прослуховування музичних творів українських і зарубіжних композиторів.

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год)

Робота з партитурою, аналіз її складних місць.
Метро-ритмічні складнощі хорових творів.

Практична робота:

- спів канонів і поліфонічних творів.

4. Концертна діяльність (108 год)

4.1. Зведені репетиції (88 год)

Практична робота:

- вивчення на зведених репетиціях хорових творів репертуару колективу (додаток 3).

4.2. Концертні виступи (20 год)

Підготовка до концертних виступів.

Практична робота:

- участь у концертних виступах хорового колективу в різних заходах області, міста, району, навчального закладу.

5. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концертний виступ.
Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- базові терміни та теоретичні поняття з музичної грамоти й вокально-хорового співу;
- музичні жанри та форми;
- стилі творів;
- вимоги до гігієни й збереження голосу;
- вимоги до співоцької постави;
- основи сценічної культури;
- прийоми створення музичного образу засобами хорового виконавства;
- професійні вимоги до учасника хорового колективу.

Учні повинні вміти:

- володіти основами академічного вокально-хорового співу;
- володіти хоровою партитурою;
- володіти вокально-художньою інтонацією та засобами сценічної виразності;
- володіти динамічними та тембральними можливостями голосу;
- вільно володіти усіма видами вокально-хорового дихання, технікою співу;
- володіти навичками виконання хорових творів у супроводі та *a cappella*;
- відчувати й розуміти стиль того чи іншого хорового твору;
- вміти передати стиль твору засобами хорового виконавства;
- володіти навичками колективної співпраці;
- виконувати твори з концертного репертуару хору;

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Основне обладнання	Кількість, шт.
<i>Музичні інструменти</i>	
Акордеон	1
Баян	1
Бубон	2
Дзвіночки (високі, низькі)	1
Електроорган	1
Камертон	1
Костаньети	3

Ложки дерев'яні й металеві	12
Маракаси	1
Метроном	1
Синтезатор	1
Сопілка	4
Тамбурини	2
Трикутники	2
Фортепіано	1
<i>Таблиці та плакати</i>	
Таблиці з нотної грамоти	1 комп.
Плакати для слухання музики	1 комп.
<i>Картини</i>	
Портрети українських композиторів	1 комп.
Портрети зарубіжних композиторів	1 комп.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Абелян Л.* Сто канонів для дитячого хору. — М.: Музыка, 1969.
2. *Колеса Ф.* Шкільний співаник. — К.: Музична Україна, 1991.
3. *Лисенко М.* Молодіжці. — К.: Музична Україна, 1990.
4. *Музика в школі.* Збірник статей. — К.: Музика, 1977.
5. *Пигров К.* Керівництво хором. — М.: Музика, 1964.
6. *Попов В.* Организационные и методические основы работы самодеятельного хора. — М.: Музыка, 1961.
7. *Раввінов О.* Методика хорового співу в школі. — К.: Музична Україна, 1971.
8. *Робота з дитячим хором.* — М.: Музика, 1981.
9. *Соколов В.* Дирижер, педагог, композитор. — М.: Музыка, 1988.
10. *Соколов В.* Спів у дитячому хорі. — М., 1980.
11. *Соколова О.* Двогосний спів у молодшому хорі. — К.: 1987.
12. *Тихеева Л.* Школа хорового півня для I–IV кл. — М.: Музыка, 1966.
13. *Шацька В.* Музика в школі: книга 1. — М.: АПН РСФСР, 1952.

Додаток 1

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР МОЛОДШОГО ХОРУ

1. Аляб'єв А. «Зимова дорога»
2. Бойко Р. «Аист вернувся»
3. Вебер К. «Вечірня пісня»
4. Вериківський М. «Котику сіренький»

5. Гретрі А. «Суперечка»
6. Дремлюга М. «Вербова дощечка»
7. Завалішина М. «Ми любимо весну»
8. Колодуб Ж. «Осінь»
9. Кос-Анатольський А. «Осінь»
10. Кюї Ц. «Осінь»
11. Мясков К. «Снігурі», «Зимонька»
12. Степовий Я. «Проліски», «Щебетала пташечка», «Гагілочка»
13. Стеценко К. «Ой, на горі жито»
14. Тилик В. «Весняні дарунки»
15. Філіпенко А. «Зацвіла в долині»
16. Фільц Б. «Дощик», «Жук - жученко», «Заєць»
17. Шуман Р. «Тихий вечір»

Додаток 2

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР КАНДИДАТСЬКОГО ХОРУ

1. Аляб'єв А. «Зимова дорога»
2. Гайдн Й., сл. Синявського П., переклад для дитячого хору Попова В. «Вот опять уходит лето»
3. Колесса Ф. «Шкільні співанки»
4. Кормінський М. «Моя лошадка пони»
5. Майборода Г., сл. Тичини П. «Гаї шумлять»
6. Мясков К., сл. Кротова І. «Комар — пастух», сл. Скомаровського В. «Сплять над озером ялинки»
7. Рожавська Ю. «Котик і миші»
8. Тансєв С. «Горные вершины»
9. Тимко І., сл. Воронька П. «Облітав журавель»
10. Українська народна пісня «Іди, іди дощику», «Гагілка»
11. Філіпенко А., сл. Вігдорова С. «Весняний дощ»
12. Фільц Б., сл. Костенко Л. «Весняні сценкі», «Польові дзвіночки», «Берізки по коліна у воді»
13. Фільц Б., сл. Лодижця В. «На високій полонині»
14. Фільц Б., сл. Лучука В. «Жук - жученко»
15. Фільц Б., сл. Сингаївського М. «Любимо землю свою»
16. Фільц Б., сл. Шевченка Т. «Зацвіла у долині»
17. Шуберт Ф. «Прекрасний травень»

Додаток 3

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР КОНЦЕРТНОГО ХОРУ

1. Бортнянський Д. «Слава, Єдинородний», «Трію», «Херувімська», «Многоліття», «Да исправится молитва моя»
2. Бріттен Б. «Різдв'яні гімни»
3. Гендель Г. «Dignage»
4. Глінка М. «Попутная песня»
5. Дворжак О. «Мелодія»

6. Дебюсі К. «Місячне сяйво»
7. Дичко Л. «Сонячне коло»
8. Калінніков В. «Святий Боже»
9. Кириліна І. «Три українські пісні»
10. Кошиць О. «Ой, посеред двору береза стояла», «Колискова»
11. Леонтович М. «Щедрик», «Дударик», «Їхав козак на війноньку», «Ой, сивая та зозуленька», «Женчикок-бренчикок», «Ой, ходить Семенко»
12. Лисенко М. «А вже весна»
13. Людкевич С. «Гагілка»
14. Лятошинський Б. «Туча»
15. Мясков К. «Школа відчиняє двері нам свої»
16. Перголезі Д. «Stabat mater»
17. Ревуцький Л. «Подоляночка», «Веснянка»
18. Рожавська Ю. «Зима»
19. Скарлатті А. «Прелюдія та fuga»
20. Стеценко К. «Вечірня пісня»
21. Фільц Б. «Зимова картинка», «Вишеньки-черешеньки»
22. Чайковський П. «Соловушко»
23. Шостакович Д. «Романс»
24. Шуберт Ф. «Баркарола»

ПРОГРАМА ХЛОПЧАЧО-ЮНАЦЬКОЇ ХОРОВОЇ КАПЕЛИ

Початковий, основний і вищий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Хоровий спів, як один з основних видів музичного виконавства, займає важливе місце у позашкільній роботі. Заняття з хорового співу є важливим засобом творчого розвитку дітей та юнаків. Він має ряд притаманних лише йому особливостей, однією з яких є колективна основа виконання.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами вокально-хорового мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує навчання основам професійного академічного вокально-хорового співу; основним поняттям і термінам музичної грамоти та сольфеджіо; правилами гігієни й охорони голосу;
2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками читання нот, слухового контролю, сольфеджування, звукового передчуття;
3. *Творчої*, що забезпечує розвиток музичних і вокальних здібностей; формування музично-естетичного смаку; прагнення до гармонії, уміння бачити її в музиці, людині, навколишньому світі; психологічному вивільненню та творчому розкриттю особистості через виконавський досвід;
4. *Соціальної*, що сприяє вихованню громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формуванню навиків професійної взаємодії в колективі, прагненню до створення комфортного, доброзичливого клімату.

Програма розрахована на хлопчиків та юнаків віком 5–18 років.

Специфіка хору хлопчиків полягає у тому, що вокальний апарат у них формується з 10–11 років, а у зв'язку з мутацією голосу виконавський вік триває, як правило, до 14 років. Отже, найоптимальніший термін перебування хлопчиків у концертному складі хору — з 11 до 14 років.

В умовах позашкільного навчального закладу навчити дитину грамотно співати (оволодіваючи при цьому значним концертним репертуаром) і досягти високого виконавського рівня можна лише за рахунок дуже ретельного щорічного відбору дітей (віком 5–8 років) у підготовчі групи та індивідуального спостереження за ними і вчасного переведення хлопчиків до концертного складу, де юні співаки протягом ще одного року не беруть участі в концертній діяльності, відпрацьовуючи вокальну манеру та доопрацьовуючи репертуар в повноцінному хоровому ансамблі.

Навчальні групи формуються з урахуванням віку вихованців, року навчання й підготовленості, дотримуючись початкового, основного і вищого рівнів навчання.

У хоріві групи приймають дітей, які мають вокально-музичні здібності хоча б мінімального рівня, виявляють інтерес і бажання до занять хоровим співом.

Діти віком 5–8 років, які не мають початкової підготовки, під час прийому проходять вокальне (голосові дані, координація слуху й голосу, зву-

ковідтворення) та музичне тестування (наявність почуття ритму, музичного слуху та пам'яті). Діти віком 8 і більше років, які мають початкову підготовку, проходять усне анкетування (мотиви вибору та характер інтересу до занять у хоровому колективі, очікувані результати), вокально-музичне тестування (визначення рівня попередньої підготовки, музичних даних і вокальних здібностей).

Хорова капела складається з молодшого хору (групи початкового рівня навчання для дітей віком 5–8 років), підготовчого або кандидатського складу капели (групи основного рівня навчання для дітей віком 8–11 років), капели хлопчиків та юнаків або концертного складу (групи основного рівня навчання для дітей віком 10–14 років та групи вищого рівня навчання для юнаків).

Тривалість навчання у групах початкового рівня становить 2 роки для 5–6-річних дітей та 1 рік навчання для дітей віком 7–8 років. Заняття проводяться тричі на тиждень по 2 год.

Заняття з хорового співу, музичної грамоти та сольфеджіо проводяться разом: діти отримують теоретичні знання й навички сольфеджування в процесі оволодіння технікою співу, розучування хорових творів. У період підготовки до концертних виступів групове заняття хорового співу може бути замінене на зведену хорову репетицію.

Навчання у групах основного рівня (діти від 8 до 14 років) відбувається загалом протягом 5 років.

Діти, які виявили яскраву вокально-музичну обдарованість або мають попередню підготовку, можуть пройти початкову підготовку за прискореним варіантом або бути зарахованими відразу в групи основного рівня навчання.

Робота колективу будується за принципами здійснення міжпредметних зв'язків. Заняття у ньому вагомо доповнюють базові знання учнів зі співу, музики, сольфеджіо.

Форми організації занять:

— групова (хоровий спів, музична грамота та сольфеджіо, репетиції й концертні виступи);

— індивідуальна (індивідуальний вокал, вивчення сольних концертних номерів).

Для розширення загального світогляду вихованців і формування у них художньо-естетичного смаку велике значення мають відвідування концертів, театральних вистав, зустрічі з композиторами, професійними музикантами і виконавцями, а також участь у різноманітних фестивалях, конкурсах і хорових форумах.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004, № 651.

Контрольні заняття у групах початкового та основного рівнів проходять 1 раз на півріччя у формі відкритого або підсумкового уроку чи концерту для батьків, а у групах основного та вищого рівнів — концерту.

Формами контролю є: постійне спостереження за вихованцями у процесі занять, відкриті та підсумкові заняття для батьків і спеціалістів, які проводяться 1 раз на півріччя, перевідні підсумкові заняття та виконання сольних номерів найобдарованішими вихованцями.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни й доповнення у її зміст, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

Початковий рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокально-хорова робота:	166	40	126
2.1.	прослуховування музичних творів;	(24)	24	–
2.2.	спів творів;	(50)	–	50
2.3.	засвоєння вокально-хорових навичок	(92)	16	76
3.	Музична грамота і сольфеджіо	34	16	18
4.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	12	–	12
5.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		216	54	162

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи вокально-хорового колективу.

Правила поведінки у вокально-хоровому колективі, навчальному закладі.

Організаційні питання.

Місце хорового співу серед основних видів музичного виконавства.

2. Вокально-хорова робота (166 год)

2.1. Прослуховування музичних творів (24 год)

Прослуховування музичних творів: А. Аверкін «Смішинка», Е. Баркова «Медведь проснувся», Ж. Бізе Хор хлопчиків з опери «Кармен» та ін.

2.2. Спів творів (50 год)

Практична робота:

— виконання творів з репертуару молодшого хору (додаток 1).

2.3. Засвоєння вокально-хорових навичок (92 год)

Правильна співоча постава тіла.

Жести диригента-хормейстера (вступ, сильна доля, характер жесту на *legato, staccato, non legato, marcato*).

Види дихання.

Знайомство з голосовим апаратом.

Висота звуку, регістр.

Практична робота:

— вправи для розвитку співочого дихання: економний видих на рахунок 10, 20; видих на шиплячі приголосні звуки *ш, с, пф, кх*;

— вправи на формування голосних звуків, чіткої дикції та артикуляції (спів на складі: *мі-ме-ма-мо-му* та ін.);

— вправи на вирівнювання хорового унісону, вміння повторити заданий звук (на голосних звуках *и, е, а, у, і, є, ї, ю*);

— вправи на формування правильної співочої атаки звука (м'якої і твердої);

— вправи на розвиток навичок колективного співу (вступ та закінчення співу разом, спів різновисоких звуків, тримання строю, інтонування тощо).

3. Музична грамота та сольфеджіо (34 год)

Вивчення елементарних музичних понять і термінів.

Звук, висота звуку, регістр.

Метроритм (сильна і слабка долі, такт).

Темп.

Динаміка.

Практична робота:

— вправи на повторення заданого ритмічного малюнка;

— завдання на відтворення оплесками ритмічного малюнка вивченої вправи чи пісні;

— спів за рукою диригента невеликих вправ і простих мелодій;

— спів вправ із динамічними відтінками;

— вправи на розвиток мелодійного та гармонійного слуху: визначення на слух висоти звуку, кількості (один чи два), напрямку руху мелодії, поступовості чи стрибковості тощо.

4. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (12 год)

Участь вихованців у проведенні дитячих ранків, ігрових програм, музичних конкурсів, музичних ігор і розваг, родинних свят, екскурсій. Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдва свят, Днів іменинника тощо.

5. Підсумкове заняття (2 год)

Підведення підсумків роботи колективу за рік. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

— терміни і поняття музичної грамоти і сольфеджіо;

— види хорів;

— будову і принципи роботи голосового апарата;

— професійні вимоги до учасника хорового колективу.

Учні повинні вміти:

— володіти початковими навичками вокально-хорового виконання;

— володіти початковими навичками колективного виконання;

— виконувати нескладні хорові твори (додаток 1).

Основний рівень, перший-другий рік навчання

(кандидатський склад капели)

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокально-хорова робота:	130	20	110
2.1.	прослуховування музичних творів;	(10)	10	–
2.2.	спів творів;	(52)	–	52
2.3.	удосконалення вокально-хорових навичок	(68)	10	58
3.	Музична грамота та сольфеджіо	36	18	18
4.	Концертна діяльність:	72	–	72
4.1.	зведені репетиції;	50	–	50
4.2.	концертні виступи	22	–	22
5.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	12	–	12
6.	Підсумкове заняття	2	–	2
	Разом	254	40	214

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи вокально-хорового колективу.

Правила поведінки у вокально-хоровому колективі, навчальному закладі.

Організаційні питання.

Особливості хорового співу.

Колективна природа хорового співу.

2. Вокально-хорова робота (130 год)

2.1. Прослуховування музичних творів (10 год)

Прослуховування музичних творів: О. Архангельський, Хоровий концерт; Д. Бортнянський, Третій хоровий концерт; Г. Гендель «Dignare»; М. Лєонтювич «Щедрик»; М. Лисенко, Хоровий концерт; В. Моцарт «Ave verum» та ін.

2.2. Спів творів (52 год)

Практична робота:

— виконання хорових творів з репертуару колективу (додаток 1).

2.3. Удосконалення вокально-хорових навичок (68 год)

Ланцюгове дихання.

Атака звука.

Формування голосних звуків і чіткість приголосних.

Хорова партитура.

Практична робота:

— вправи на закріплення і розвиток вокально-хорових навичок (дихання, звуковидобування, інтонування тощо);

— вправи на вирівнювання, утримання звуку і хорового унісону при співі *a cappella* (*a, o, mormorando*);

— вправи на розширення співочого діапазону;

— вправи на вивчення прийомів технічного та виразно-художнього виконання (якість звуку, темпові, ритмічні, динамічні відхилення, використання звукових ефектів тощо);

— вправи на розвиток тембральної звучності (для дискантів — на розвиток та якість звучання головного звуку, для альтів — м'яке, наповнене звучання грудного регістру);

— вивчення хорових творів (додаток 1).

3. Музична грамота і сольфеджіо (36 год)

Нотні знаки.

Тон, півтон.

Знаки альтерації.

Такт, музичний розмір (2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8).

Ліга.

Динамічні відтінки.

Практична робота:

— спів вправ на два та три голоси (з утриманням строю та ансамблю);

— спів інтервалів (ч.4, ч.5, в.6, м.6, ч.8);

— спів ланцюжків акордів (Т-S6/4-D6-Т, Т-II6/5-D6-Т тощо);

— ритмічні диктанти;

— спів мелодії з листа.

4. Концертна діяльність (72 год)

4.1. Зведені репетиції (50 год)

Практична робота:

— вивчення хорових творів (додаток 1).

4.2. Концертні виступи (22 год)

Практична робота:

— вивчення окремих дво- і триголосних творів для концертних виступів;

— концертні виступи.

5. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (12 год)

Участь вихованців у проведенні музичних конкурсів і фестивалів, музичних ігор і вікторин, екскурсій. Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдваних свят, Днів іменинника тощо.

Відвідування оперного театру та перегляд концертних програм.

Зустрічі з митцями сцени.

6. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- правила користування хоровою партитурою;
- прийоми технічного і художнього виконання твору;
- формування голосних звуків і чіткість приголосних;
- види дихання.

Учні повинні вміти:

- користуватися основними прийомами академічного хорового співу (дихання та висока позиція, головний звук, формування голосних, хоровий унісон);
- володіти вокально-художньою інтонацією;
- використовувати динамічні й тембральні можливості голосу;
- співпрацювати в ансамблі;
- виконувати твори з концертного репертуару колективу.

Основний рівень, перший-третій рік навчання

(концертний склад капели)

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокально-хорова робота:	180	20	160
2.1.	прослуховування музичних творів;	(8)	8	–
2.2.	спів творів;	(90)	–	90
2.3.	удосконалення вокально-хорових навичок	(82)	12	70
3.	Музична грамота та сольфеджіо	36	18	18
4.	Концертна діяльність:	130	–	130
4.1.	зведені репетиції;	(100)	–	100
4.2.	концертні виступи	(30)	–	30
5.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	12	–	12
6.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		362	40	322

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

- Ознайомлення з планом роботи вокально-хорового колективу.
- Правила поведінки у вокально-хоровому колективі, навчальному закладі.
- Організаційні питання.

2. Вокально-хорова робота (180 год)

2.1. Прослуховування музичних творів (8 год)

Прослуховування музичних творів: Б. Лятошинський «По небу крадеться луна»; В. Моцарт «Regina coeli»; С. Рахманінов «Тобі співаємо» та ін.

2.2. Спів творів (90 год)

Практична робота:

- вивчення хорових творів: О. Архангельський, Хоровий концерт; Д. Бортнянський, Третій хоровий концерт; М. Лисенко, Хоровий концерт; А. Шнітке, Три духовних хори та ін.
- відпрацювання почуття ансамблю, як в окремії партії, так і у хорі;
- досягнення штучного ансамблю, ритмічного й динамічного, засобів виразності, вокально-художнього інтонування. Відчуття стилю твору;
- вокальні вправи та вокалізи для розвитку вокальних здібностей і техніки співу;
- подолання індивідуальних труднощів.

2.3. Удосконалення вокально-хорових навичок (82 год)

Тверда та придихова атаки звука.

Знаки хорової партитури.

Особливі прийоми співу й звукові ефекти.

Гігієна та збереження голосу. Вимоги до постави співака.

Практична робота:

- Вправи на закріплення та розвиток вокально-хорових навичок (дихання, видобування звуку, інтонування, артикуляція, дикція тощо);
- вправи на відпрацювання основних штрихів (*legato, non legato, staccato, marcato*), прийомів (*mormorando, sub P, sub F*);
- вправи на розвиток дихання для позиційного відчуття піднебіння, на різні види дихання, на розвиток активної співочої позиції;
- вправи на вирівнювання хорового унісону при співі *a cappella*;
- вправи на розширення співочого діапазону;
- вправи на вивчення прийомів і засобів технічного та виразно-художнього виконання (якість звуку, темпові, ритмічні, динамічні відхилення, використання звукових ефектів тощо);
- вправи на розвиток тембральної звучності та єдності виконання по хорових голосах, на вміння поєднувати головний і грудний регістри (виконання перехідних звуків, плавність переходу з одного регістру в інший).

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год)

Простий і складний музичні розміри (4/4, 5/4, 7/4, 3/8, 5/8, 6/8, 9/8, 12/8).

Динамічні відтінки.

Транспозиція, модуляція.

Практична робота:

- спів вправ на два — чотири голоси;
- спів інтервалів і визначення на слух (м.2, б.2, м.3, в.3, ч.4, ч.5, м.6, в.6, м.7, в.7, ч.8, тритони);
- спів ланцюжків акордів (тризвук та їхнє обертання, септакорди — D7, H7, VII7, VII7 зм.);
- ускладнені ритмічні диктанти;
- спів вправ із листа.

4. Концертна діяльність (130 год)

4.1. Зведені репетиції (100 год)

Практична робота:

- вивчення концертних хорових творів із репертуару капели (дода-ток 1);
- створення почуття ансамблю в партії і в хорі, між хором і солістом, хором та інструментом акомпаніатора;
- досягнення образності та виразності виконання, художньо-вокаль-ного інтонування.

4.2. Концертні виступи (30 год)

Фестивально-концертні виступи.

5. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (12 год)

Участь вихованців у проведенні музичних конкурсів і фестивалів, му-зичних ігор і вікторин, екскурсій. Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

Відвідування оперного театру та перегляд концертних програм.

Зустрічі з митцями сцени.

6. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- базові терміни та поняття хорового співу, музичної грамоти й соль-феджіо;
- музичні жанри та форми;
- стилі творів;
- основи сценічної культури;
- прийоми створення музичного образу засобами хорового вико-навства.
- правила гігієни та збереження голосу;
- особливості постави співака;
- вимоги до учасника концертного складу колективу;

Учні повинні вміти:

- володіти навичками ансамблевого співу й вокально-художньою ін-тонацією;

- користуватися динамічними і тембральними можливостями голосу;
- співпрацювати у колективі;
- вільно володіти усіма видами вокально-хорового дихання, технікою співу;
- виконувати хорові твори у супроводі та *a cappella*;
- тримати ритм у контрапунктному русі голосів;
- виконувати твори із репертуару хорового колективу.

*Вищий рівень,
перший та наступні роки навчання*

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокально-хорова робота:	250	20	230
2.1.	прослуховування музичних творів;	(10)	10	–
2.2.	спів творів;	(180)	–	180
2.3.	удосконалення вокально-хорових навичок	(60)	10	50
3.	Концертна діяльність:	144	–	144
3.1.	зведені репетиції;	(110)	–	110
3.2.	концертні виступи	(34)	–	34
4.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		398	24	374

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи вокально-хорового колективу.
Організаційні питання.

2. Вокально-хорова робота (250 год)

2.1. Прослуховування музичних творів (10 год)

Прослуховування музичних творів композиторів М. Леонтовича, Б. Лятошинського, В. Моцарта, М. Мусоргського, С. Рахманінова та ін.

2.2. Спів музичних творів (180 год)

Практична робота:

- вивчення творів концертного репертуару по партіях та на зведеному груповому занятті (додаток 1);
- вивчення вокальних творів для сольного виконання (додаток 1);
- вивчення сольних фрагментів хорових творів (додаток 1).

2.3. Удосконалення вокально-хорових навичок (60 год)

Вимоги до учасника концертного складу капели.

Особливі прийоми співу та звукові ефекти.

Практична робота:

- вправи на удосконалення прийомів хорового виконавства;
- вокальні вправи та вокалізи для удосконалення техніки співу.

3. Концертна діяльність (144 год)

3.1. Зведені репетиції (110 год)

Практична робота:

- вивчення концертних хорових творів з репертуару капели (додаток 1);
- створення музичного образу засобами хорового виконавства;
- відтворення стилю хорового твору та манери композитора.

3.2. Концертні виступи (34 год)

Фестивально-концертні виступи.

4. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- базові терміни та поняття хорового співу, музичної грамоти й соль-феджіо;
- музичні жанри і форми;
- стилі творів;
- правила гігієни та охорони голосу;
- особливості постави співака;
- вимоги до учасника концертного складу колективу;
- основи сценічної культури;
- засоби хорового виконавства, які застосовуються для створення музичного образу.

Учні повинні вміти:

- володіти навичками ансамблевого співу та вокально-художньою інтонацією;
- користуватися динамічними і тембральними можливостями голосу;
- співпрацювати у колективі;
- вільно володіти усіма видами вокально-хорового дихання, технікою співу;
- тримати ритм у контрапунктному русі голосів;
- виконувати хорові твори у супроводі та *a cappella*;
- виконувати твори із репертуару хорового колективу.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Основне обладнання	Кількість, шт.
<i>Музичні інструменти</i>	
Акордеон	1
Баян	1
Бубон	2
Дзвіночки (високі, низькі)	1 комп.
Електроорган	1
Камертон	1
Костаньсти	3
Ложки дерев'яні й металеві	12
Маракаси	1 комп.
Метроном	1
Синтезатор	1
Сопілка	4
Тамбурина	2
Трикутники	2
Фортепіано	1
<i>Таблиці та плакати</i>	
Таблиці з нотної грамоти	1 комп.
Плакати для слухання музики	1 комп.
<i>Картини</i>	
Портрети українських композиторів	1 комп.
Портрети зарубіжних композиторів	1 комп.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Алиев Ю.Б.* Пеніє на уроках музики. — М.: Просвещение, 1978.
2. *Андреева Л., Бондарь М., Локтев В.* Искусство хорового пения. — М.: Госмузиздат, 1963.
3. *Горбенко С.* Дитяче хорове виховання. — К.: 2000.
4. *Иванов-Радкевич А.* О воспитании детей дирижера. — М.: Музыка, 1973.
5. Методика музичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / За ред. С.Шоломович. — К.: Музична Україна, 1979.
6. *Падалко Л.* Виховання ансамблю в хорі. — К.: 1969.
7. Практика та методика роботи з хором молодших класів / За ред. І. Захаржевського. — К.: Музична Україна, 1978.

ОРИЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР МОЛОДШОГО ХОРУ

1. Аверкін А. «Смішинка»
2. Баркова Е. «Медведь проснулся»
3. Бізе Ж. Хор хлопчиків з опери «Кармен»
4. Гладков Г. «Волшебные слова»
5. Гладков Г. «Лесные бусы»
6. Гладков Г. «Містер Жук»
7. Гладков Г., сл. Ліванова В. Хор придворних з м/ф «По следам бременских музыкантов»
8. Дубравін Я. «Песня о земной красоте»
9. Дубравін Я. «Я малюю»
10. Дубравін Я. «Кожаний мяч»
11. Журбін А., сл. Сиявського П. «В некоторой школе, в некотором классе»
12. Зубков О. «Чоботята-дроботята»
13. Зубцов Є. «Беспокойные мальчишки»
14. Кириліна І. «У долині серед літа»
15. Кириліна І. «Співають діти»
16. Крилатов Є. «Песенка о снежинке»
17. Левіна З. «Пісенька про Плім»
18. Парцхаладзе М. «Кто посолил море»
19. Свольнен Н. «Воспоминания о каникулах»
20. Сироткін Е., сл. Заходера Б. «На уроке отдохнем»
21. Тілічєєва Є., «Лесной концерт»
22. Українська народна пісня «Два півники»
23. Українська народна пісня «Та й орав мужик край дороги»
24. Українська народна пісня «Вийшли в поле косарі»
25. Хромушин О. «Грип»
26. Шевченко Ю. «Пісенька Кенгурятки»
27. Шевченко Ю. «Диво-місто навпаки»

ОРИЄНТОВНИЙ КОНЦЕРТНИЙ РЕПЕРТУАР
КАПЕЛИ ХЛОПЧИКІВ І ЮНАКІВ

1. Архангельський О. Хоровий концерт «Помишляю день страшний»
2. Бортнянський Д. Третій хоровий концерт
3. Бортнянський Д. «Многая літа»
4. Брамс Й. «Пісні кохання»
5. Гендель Г.Ф. «Dignare»
6. Гречанінов О. «Воскликните Господеви вся земля»
7. Грузинська пісня «Пісня виноградної лози»
8. Динев Б. «Разбойника благоразумного»
9. Зубицький В. «Дримба»
10. Леонтович М. «Щедрик»
11. Леонтович М. «Отче наш»
12. Леонтович М. «Чорнушко-душко»

13. Лисенко М. Хоровий концерт «Камо поїду от лица твого, Господи»
14. Лотті А. «*Miserere*»
15. Лятошинський Б. «По небу крадеться луна»
16. Морріконе Е., обробка для хору Пони К. «Одного разу в Америці»
17. Моцарт В. «*Lacrimosa*»
18. Моцарт В. «*Ave verum*»
19. Моцарт В. «*Regina coeli*»
20. Мусоргський М. «Ангел вопіяше благодатний»
21. Мюзикл, аранжування Толмачова Р. «*Ol' man river*»
22. Негритянський спірічуел «*My Lord*»
23. Орф К. «Карміна бурана», №№ 13,14
24. Пуленк Ф. «*Stabat Mater*»
25. Рахманінов С. «Тобі співаємо»
26. Свешніков А. Болеро
27. Свідер В. «*Cantus gloriosus*»
28. Сен-Санс К. Болеро
29. Стеценко К. «Милість спокою»
30. Стеценко К. «Благослови, душе моя, Господи»
31. Танєєв С. «Посмотри, какая мгла»
32. Танєєв С. «Вечер»
33. Тормахова В. «Сім експресій на вірші японських поетів»
34. Українська народна пісня «На вулиці скрипка грає»
35. Українська народна пісня, аранжування В.Михновецького, адаптація для хору Р. Толмачова «Ой полечко-поле»
36. Форе Г. Кант Жана Распіна
37. Франк Ц. «*Panis Angelicus*»
38. Франк Ц. Псалом № 150
39. Шнітке А. Три духовних хори
40. Яциневич О. «Богородице, діво, радуйся»
41. Яциневич О. «Святу православну українську церкву»
42. Яциневич О. «Чути дзвінок»
43. Яциневич О. «Ой в Єрусалимі»
44. Яциневич О. Колядка «Бог ся рождає»
45. Яциневич О. «Добрий вечір»

Додаток 2

**ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ТВОРІВ
ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НА ФОРТЕПІАНО
(ФАКУЛЬТАТИВ)**

Початковий рівень

1. Ансамблі: Бетховен Л. Марш з музики до «Афінських руїн» Глінка М. Краков'як
2. Бах І. Маленька прелюдія
3. Бетховен Л. Сонатина
4. Гедіке А. Варіації C-dur
5. Кабалевський Д. Клоуни
6. Майкапар С. Метелик

7. Рюнгрок В. Горькі ляльки
8. Хачатурян К. Сумна пісенька
9. Шевченко Ю. Канон

Основний рівень

1. Ансамблі: Гаврилін В. Полька з балету «Анюта» Прокоф'єв С. Гавот з класичної симфонії Прокоф'єв С. Марш із музики до опери «Любов до трьох апельсинів» Свірідов Г. Вальс Хачатурян К. Музика до балету «Чіпполіно»
2. Бах І. Маленька прелюдія
3. Бах І. – Кабалевський Д. Органна прелюдія та fuga
4. Бах І. Інвенції
5. Бетховен Л. Легка соната /f-moll, Es-dur/
6. Бетховен Л. До Елізи
7. Беркович І. Українська народна пісня
8. Гріг Е. Вальс
9. Гріг Е. Лірична п'єса
10. Гріг Е. Поетична картинка
11. Дремлюга М. Лірична пісня
12. Кабалевський Д. Варіації на українську тему
13. Кабалевський Д. Повільний вальс
14. Косенко В. Елегія
15. Косенко В. Мелодія
16. Косенко В. Етюд
17. Клементі М. Сонатина
18. Майкапар С. Варіації
19. Моцарт В. Соната /C-dur/
20. Моцарт В. Сонатина
21. Хачатурян А. Вальс із драми «Маскарад»
22. Чайковський П. Осіння пісня. Ноктюрн
23. Черні К. Етюди /3–4 зошити/
24. Черні К. Опус 299. Етюди (1 зошит)

ПРОГРАМА КОЛЕКТИВУ ЕСТРАДНОЇ ПІСНІ

Вищий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма роботи колективу естрадної пісні є надзвичайно актуальною, оскільки сучасна естрадна пісня стала найпопулярнішим музичним жанром. Під час занять у колективі діти отримують необхідні знання у галузі світової та української культури, акторські навички та навички вільного спілкування з аудиторією, уміння досконало володіти голосовим апаратом.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами естрадної пісні.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з кращими зразками світової музичної культури; оволодіння музично-теоретичними знаннями.

2. *Практичної*, що сприяє формуванню навичок естрадного вокалу.

3. *Творчої*, що забезпечує підвищення майстерності використання основних якостей співочого голосу; формування музично-естетичного смаку та розширення загального світогляду, виховання гармонійно розвиненої особистості; пошуку нових підходів до колективної імпровізації.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формуванню навичок професійної взаємодії в колективі, прагненню до створення комфортного, доброзичливого клімату.

До колективу входять вихованці віком від 12 до 18 років. Приймаються усі бажаючі. При зарахуванні до студії у них перевіряються музичний слух, голос, відчуття ритму, музична пам'ять, грудний і головний регістри.

Специфіка роботи студії передбачає теоретичне ознайомлення вихованців з основними музичними, літературними та вокальними знаннями, практичну роботу зі створення художнього образу, основ сценічного руху та ритміки. При викладанні теоретичного матеріалу використовуються такі методи роботи як розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація тощо.

Програма при 9-годинному навантаженні на тиждень орієнтовно розрахована на навчання протягом 2 років із наступним розподілом занять на групові та індивідуальні відповідно: 1-й рік навчання — 5 год на тиждень; 2-й рік навчання — 4 год на тиждень — групові; 5 — індивідуальні. Розподіл навчального часу проводиться за результативністю засвоєння учнями поставлених навчальних і творчих завдань. Робота колективу здійснюється за принципами інтеграції загальної середньої та позашкільної освіти, здійснення міжпредметних зв'язків. Заняття в колективі суттєво доповнюють такий розділ шкільної програми, як музика, сольфеджіо, співи.

В учнів віком від 12 до 18 років відбуваються процеси мутації або постмутації, тому в цей період особливо важливою є робота з постановки їхнього голосу.

Завданням керівника є навчання правильному співу у всьому його комплексі: звукоутворення, ведення звуку, дихання, дикція. Під час роботи

над чистотою інтонування одночасно слід вчити легкості, дзвінкості та звукочастотному вібрато, натуральності звучання голосу. Слід розкривати творчу індивідуальність виконавця, прищеплювати культуру співу, оберігати дітей і підлітків від манірності й наслідування чи дублювання майстрів естради.

Вокальна робота повинна проводитися на доступному музичному матеріалі. При роботі над вокалом під музичний супровід необхідно урівноважувати звучність. При цьому спів без мікрофону або зовсім недопустимий, або допустимий при малій гучності фонограми, інакше можливе форсування голосу виконавця. Неправильне вокальне виховання, недотримання гігієни співочого голосу шкідливо впливає на стан голосового апарата та естетичний розвиток як виконавців, так і слухачів. Увесь процес постановки та зміцнення голосу, вирівнювання регістрів має бути надзвичайно обережним і поступовим і, бажано, проводитися під контролем лікаря-фоніатора. Керівник гуртка має бути добре обізнаним з анатомією і фізіологією дихального та голосового апарата людини.

Пісня — не тільки музично-вокальний твір, але й літературний. Тому вихованці мають знати будову пісні, як літературного твору, як сфери емоційного життя людини, уміти емоційно переводити зміст тексту пісні у відповідні форми вивірності.

Оскільки естрадний жанр вимагає видовищності, особливе значення має робота над сценічним оформленням репертуару. При цьому використовується все для найповнішого розкриття художнього образу : пластика (танець або його елементи), світло, театралізована дія тощо. Сценічним оформленням номерів найкраще займатися після засвоєння музично-вокального матеріалу.

Слід домагатися свободи та невимушеності музично-рухових вправ. Окрім ритміки, необхідно проводити заняття з вивчення елементів сценічної дії у різних вправах, іграх, етюдах. Основне завдання — розвиток спостережливості, вольових якостей, уяви, творчої ініціативи, емоційної чутливості художньої вигадки. При підготовці концерту потрібно врахувати, що дія має бути динамічною, без обтяжливих пауз і великої кількості слів ведучих. Швидкі мелодії слід чергувати з повільними. Бажано об'єднувати весь концерт єдиною позитивною ідеєю, сценарієм або створювати концерт-виставу. У такому випадку є можливість говорити про створення театру пісні або театру естради. Важливе значення у сприйнятті виконавця глядачами має його зовнішній вигляд, а тому учні мають знати історію розв'язки костюму, зокрема, сценічного, відмінність його від побутового та святкового. Слід ознайомити їх з декоративною косметикою, пояснити поняття «імідж співака».

Для успішної діяльності колективу дуже важливою є самостійна робота учнів, свідома, наполеглива, копітка праця. Учні повинні знайомитися з вітчизняною та зарубіжною класичною музикою, історичним розвитком естради, джазом, масовою піснею, творчістю композиторів, поетів-піснярів і виконавців. Слід організовувати регулярні відвідування концертів з наступним обговоренням.

Вибір репертуару для колективів естрадної пісні — одне з головних завдань керівника, адже правильно підібраний репертуар сприятиме твор-

чому зростанню колективу, визначить його творче обличчя, дозволить вірно розв'язувати виховні завдання. Репертуар повинен бути художньо якісним, сучасним, відповідати віковим особливостям виконавців, загальнолюдським морально-естетичним цінностям. Музичні стилі, манери та стилі виконання пісень повинні відповідати сюжету творів, індивідуальності учнів, їхнім вокальним та акторським здібностям, бути сучасними та модними. Створюючи репертуар, слід керуватися наступними принципами: художньою цінністю, виховним значенням, доступністю музичного та літературного тексту, різноманітністю жанрової й музичної стилістики, мелодійністю, цікавістю, романтичністю, відповідністю віку виконавців, ритмічністю та рухливістю, логікою компоновки концертної програми або сольного виступу окремого виконавця.

Для естетичного виховання учнів, розширення їхнього світогляду велике значення мають зустрічі з композиторами, професійними музикантами та виконавцями, відвідування концертів, участь у різноманітних фестивалях і конкурсах.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004, № 651.

Перевіркою знань, умінь і навичок учнів є публічні виступи спочатку для батьків і друзів, потім творчі звіти й концерти, участь у конкурсах і фестивалях, виступи по радіо та телебаченню.

Програма є орієнтовною.

Керівник колективу може вносити зміни й доповнення у її зміст, плануючи свою роботу з урахуванням стану матеріально-технічної бази закладу, інтересів вихованців тощо.

Розподіл годин за темами теж є орієнтовним. Керівник, враховуючи підготовку вихованців, може внести корективи до програми та визначити кількість годин, необхідних для засвоєння відповідної теми.

Вищий рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Пісня-музичний твір	30	20	10
3.	Пісня-вокальний твір:	170	95	75
3.1.	мистецтво співу;	(38)	19	19
3.2.	співоче звукоутворення;	(50)	38	12
3.3.	оволодіння виконавськими навичками	(82)	38	44
4.	Пісня-літературний твір	58	40	18
5.	Сценічний образ	58	34	24

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
6.	Музично-освітні бесіди	12	6	6
7.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	12	–	12
8.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		344	197	147

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з темами занять, їхнім розкладом і формами проведення.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Естрада, як один із основних видів музичного виконавства.

2. Пісня — музичний твір (30 год)

Фізика звуку. Висота (частота коливань): голосовий діапазон, слуховий діапазон, ультразвук, інфразвук.

Сила (амплітуда коливань): нижній і верхній пороги чутливості, больовий поріг.

Динамічність.

Тривалість.

Тембр. Обертони. Музичний слух. Відчуття ритму. Музична пам'ять. Емоційність музики.

Механізм звукоутворення у природі. Звукоутворення у тварин і людини. Біологія звуку: діафрагма, легені, трахеї, бронхи, ребра, м'язи, гортань, голосові щілини.

Друга сигнальна система. Артикуляційний апарат (гортань, рот, губи, зуби, язик, щелепи, верхнє та нижнє піднебіння).

Уявлення про характер музичного твору.

Засоби музичної виразності, як чинники створення музичного образу: мелодія, гармонія, фактура, ритм, динаміка, темп, тембр.

Уявлення про тривалість, такт, музичні розміри (2/4, 3/4, 4/4). Різні види синкоп. Особливості танцювальних ритмів.

Мотив. Фраза. Цезура. Речення. Каденція.

Будова твору: вступ, викладення теми, розвиток, кульмінація, реприза, кода. Види кульмінацій та їхнє значення.

Основні музичні форми. Період. Куллетно-варіаційна форма. Варіаційність і варіантність. Форма блюзу.

Практична робота. Аналіз творів класики, сучасної камерної та естрадної музики з точки зору засобів музичної виразності, мелодійної лінії, форм, кульмінацій та створення художнього образу в цілому.

3. Пісня — вокальний твір (170 год)

3.1. Мистецтво співу (38 год)

Ознайомлення учнів з основами вокального естрадного мистецтва, основними співочими навичками, гігієною та збереженням голосу.

Голосовий інструмент: бас, баритон, тенор, контральто, меццо-сопрано та сопрано.

Голосові реєстри.

Співочі установки. Положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час академічного та естрадного співу.

Бельканто.

Драматичне направлення, емоційність.

Мистецтво співу — мистецтво дихання. Співвідношення вдиху та видиху залежно від характеру музики, довжини музичної фрази. Атака звуку: тверда (жорстка), м'яка та придихальна. Мобілізація всього артикуляційного апарата.

Практична робота:

- оволодіння навичками нижньореберного дихання;
- вправи на дихання на одному звуці з поступовим збільшенням його тривалості та інші вправи;
- оволодіння навичками твердої та м'якої атаки голосу.

3.2. Співоче звукоутворення (50 год)

Вивчення механізму співочого звукоутворення.

Опора та співочі відчуття.

Координація між силами підзв'язкового та надзв'язкового тиску. Роль гортані.

Вирівнювання реєстрів. Зміцнення середньої та нижньої частини діапазону голосу.

Вироблення співочого звукочастотного вібрато.

Спів окремих звуків, сталих ступенів, звукоряду тощо.

Знайомство з веденням звуку: *legato* та *non legato*.

Практична робота:

- роль артикуляційного апарата у вокалізації та округленні голосних.
- Вирівнювання голосних при співі вправ на «і – є – а – о – у» в поєднанні з різними приголосними, а також вирівнювання та округлення їх у конкретних вокальних творах;
- робота над розширенням динамічного діапазону;
 - робота над розширенням звуковисотного діапазону;
 - робота над якістю звуку.

3.3. Оволодіння виконавськими навичками (82 год)

Послідовність оволодіння виконавськими навичками:

а) ознайомлення з вокальною партією (програвання або сольфеджування) та її спів за вербальним і музичним текстами;

б) аналіз і корекція дихання, вступів, фразування; позначення моментів вступів і взяття дихання у нотному та літературному текстах;

в) спів у русі;

г) процес вживання в художній образ, координація дій. Слуховий контроль. Виховання свідомого ставлення до співу. Розвиток вокального слуху. Звуковий баланс між виконавцем вокальної партії та акомпанементом.

Практична робота:

- спів нефорсованим голосом на зручних позиціях;
- спів нефорсованим голосом на незручних позиціях;
- знайомство з елементами джазового співу. Виконання вправ і фрагментів творів із використанням різних вокальних прийомів.

4. Пісня — літературний твір (58 год)

Розвиток сюжету та його варіантність (полічленність) — зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка.

Мотив як елемент сюжету. Мотив — тема — художній образ. Емоційність образу. Сюжет і фабула.

Рима. Слов'янська рима та рима в мовах народів світу. Тавтологічна рима. Глибока рима. Багата та бідна рими. Складена рима. Відкриті та закриті рими. Чоловічі та жіночі рими.

Віршознавство: евфоніка — вчення про поєднання звуків; метрика (ритміка) — вчення про будову вірша; строфіка (рима у тексті) — вчення про поєднання віршів (строф).

Ритміка вірша. Акцентуація.

Зміст і форма. Тропи та фігури. Цезура.

Дикція та основні правила орфоєпії: вимова приголосних і голосних, вимова приголосних у середині, на початку і в кінці слова, вірний наголос у словах, правила логіки мови. Характер співочої дикції залежно від характеру музики та змісту твору. Емоційність.

Співак — не дійова особа твору, а розповідач.

Практична робота:

- робота над скоромовками;
- робота з кульковим наповнювачем ротової порожнини;
- чітке читання тексту повільно з подальшим прискоренням до темпу скоромовок;
- спроби віршування.

5. Сценічний образ (58 год)

Особливості сценічної уяви. Сценічна дія як дія в певних умовах. Сценічна умовність як художня вигадка. Цілеспрямованість, доцільність, логіка та послідовність, достовірність, оригінальність — найважливіші ознаки сценічної дії.

Художній образ і його реалізація.

Зовнішній вигляд виконавця. Імідж. Скандал.

Історія розвитку костюма і, зокрема, сценічного. Відмінність сценічного костюма від побутового та святкового. Композиція й колорування костюма. Дизайн костюма.

Декоративна косметика.

Мода.

Технічні засоби. Мікрофони: вугільні, динамічні, конденсаторні. Радіомікрофони. Мікшерні пульти. Підсилювачі. Акустичні системи. Монітори. Обробка звуку та, зокрема, голосу. Світло й колір на сцені. Світло-ефекти. Лазер. Відеорозгортка. Аналогові та цифрові носії звукової інформації.

Практична робота:

- вправи на пластику рук, ніг. Постановка ходи та постави;
- вправи на вокально-рухову координацію. Підпорядкування руху характеру музики й тексту;
- імітація звуків тварин. Голосове та дійове обігрування казок про тварин;
- вправи на увагу. Вправи на необхідність здійснення дій у запропонованих обставинах (виправданість дії: «Чому я це роблю? Для чого я це роблю?»);
- етюди-імпровізації в запропонованих умовах (дія в умовах вигадки, дія з певними предметами);
- вправи на розвиток образних уявлень. Створення невеликих оповідань на задані теми та участь у них в якості головного героя й виконавця;
- робота з мікрофоном. Робота зі звукопідсилювальною апаратурою.
- участь у концертах, оглядах, конкурсах, фестивалях і зйомках телебачення.

6. Музично-освітні бесіди (12 год)

- Жанрова різноманітність музики.
- Музичний образ.
- Музична мова.
- Основні засоби музичної виразності (мелодія, гармонія, фактура, ритм, динаміка, темп, тембр).
- Музичні форми.
- Народнопісенні витоки професійної музики.
- Танцювальні традиції та ритми сучасної музики.
- Значення й посилення ролі ритму в сучасній музиці.
- Пошуки нового в музичному мистецтві ХХ ст.
- Проникнення класичної форми в естрадну та джазову музику і навпаки. Естрадні та джазові аранжування класичної музики.
- Виховання почуття міри й смаку.
- Виникнення року.
- Електроніка, штучні звуки в музиці.
- Злиття джазу та року.
- Серйозна й розважальна естрада.
- Під час музично-освітніх бесід можуть проводитися також слухання музики і перегляд відеоматеріалів.

7. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (12 год)

- Участь вихованців у проведенні музичних конкурсів і фестивалів, музичних ігор і вікторин, екскурсій.
- Проведення зустрічей із учасниками інших творчих колективів.
- Проведення благодійних виступів для соціально-незахищених верств населення.
- Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Дня музики, Днів іменинника тощо.
- Відвідування театрів і перегляд естрадних концертних програм.
- Зустрічі з естрадними композиторами та виконавцями.

8. Підсумкове заняття (2 год)

Звітний концерт колективу.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- будову пісні як музично-вокального та літературного твору;
- основи вокального естрадного мистецтва;
- історію розвитку сценічного костюма, мати уявлення про декоративну косметику та імідж співака.

Учні повинні вміти:

- орієнтуватися у сфері сучасної музики;
- відрізнити високохудожні твори від низькопробних;
- володіти навичками естрадного, академічного та народного співу;
- емоційно переводити зміст тексту пісні у відповідні форми виразності;
- виконувати вправи та фрагменти творів із використанням різних вокальних прийомів;
- добре розуміти характер творів, які виконуються, передавати їхній зміст і емоційний настрій слухачам;
- поводити себе на сцені невимушено та впевнено;
- користуватися звукопідсилювальною апаратурою та мікрофонами.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ КОЛЕКТИВУ ЕСТРАДНОЇ ПІСНІ

Основне обладнання	Кількість, шт.
<i>Музичні інструменти та апаратура</i>	
Акустична система	2
Камертон	1
Магнітофон	1
Метроном	1
Мікрофон шнурковий	2
Міні-диски, SD-диски	По необхідності
Мікшерний пульта	1
Монітор	2
Навушники	4
Програвач	1
Підсилювач	1
Радіомікрофон	2
Синтезатор	1
Стійка для мікрофона	2
Фортепіано	1

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Брылин Б. А.* Вокально-инструментальные ансамбли школьников. — М.: Просвещение, 1990.
2. *Булучевский Ю., Фомин В.* Краткий музыкальный словарь для учащихся. — М.: Музыка, 1986.
3. *Зильберквист М.* Мир музыки. — М.: Детская литература, 1988.
4. *Плочевський П.* Оформлення театральних і концертних вистав у школах та позашкільних установах. — К.: 1993.
5. *Киреева Е. В.* История костюма. — М.: Просвещение, 1976.
6. *Кленов А.* Там, где музыка живет. — М.: Педагогика, 1985.
7. *Кон И. С.* Психология ранней юности. — М.: Просвещение, 1989.
8. *Конников А.* Мир эстрады. — М.: Искусство. 1980.
9. *Кравченко А.* Секреты бельканто. Книга для начинающих певцов. — Симферополь, 1993.
10. *Левашова Г.* Музыка и музыканты. — М.: Педагогика, 1969.
11. Литературный энциклопедический словарь / Под общей редакцией Коженикова В. М., Николаева П. А. — М.: Советская энциклопедия, 1987.
12. *Михайловская Н.* Путь к русскому слову. — М.: Наука, 1986.
13. *Откупщиков Ю.* К истокам слова. — М.: Просвещение, 1986.
14. Поп-музыка, взгляды и мнения. — Л.: Советский композитор, 1977.
15. Популярная медицинская энциклопедия / Под общей редакцией Петровского Б. В. — М.: Советская энциклопедия, 1979.
16. Програма роботи вокально-інструментальних ансамблів. — К.: МОН України, 1991.
17. *Смолка Карл.* Правила хорошего тона. — М.: Прогресс, 1980.
18. *Скороходов Г.* Звезды советской эстрады. — М.: Советский композитор, 1986.
19. *Фельзенштейн В.* О музыкальном театре / Перевод с немецкого. — М.: Радуга, 1984.
20. Формування музичного мислення школярів. Методичні рекомендації. Укладач Демчишин М. С. — К.: МОН України, Інститут системних досліджень освіти, 1994.
21. *Шацкая В.* Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. — М.: Педагогика, 1975.
22. Энциклопедический словарь юного зрителя. — М.: Педагогика, 1989.
23. Энциклопедический словарь юного литературоведа. — М.: Педагогика, 1988.

ПРОГРАМА ВОКАЛЬНО-ХОРЕОГРАФІЧНОГО ЕСТРАДНОГО ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Початковий, основний і вищий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Естрадне мистецтво належить до найбільш масових, доступних і популярних. Особливу зацікавленість молодіжної глядацької аудиторії викликають виступи так званих шоу-гуртів, які демонструють синтез вокального та хореографічного мистецтва. Вони бувають різножанровими, але майже усі захоплюють своїх слухачів і глядачів ефектом інтерактивності.

Програма естрадного дитячо-юнацького колективу розглядає такі базові засади його діяльності: різноманітність (пізнавальні, художньо-естетичні, ігрові методи реалізації програми), динамічність (від сприйняття еталонних зразків і репродуктивного відтворення до самостійного творчого процесу), ансамблевий характер діяльності, який передбачає формування професійного та соціально-психологічного партнерства у різновіковому колективі.

Програма передбачає три рівні навчально-виховного процесу та відповідні їм розділи. Вони відображають широкий спектр основних завдань і видів професійно-виконавської підготовки, які мають власне цільове спрямування. Протягом відповідного кожному рівню строку навчання вихованці проходять такі види підготовки: як вокал, пластика, музична грамота, концертна діяльність і факультативне вивчення фортепіано. Для кожного рівня визначено підсумкові показники результативності навчально-виховного процесу (прогнозований результат).

Метою програми є формування компетентностей особистості в процесі вокально-хореографічного естрадного мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з кращими зразками світової й вітчизняної класичної та естрадної музичної культури; основними поняттями музичної грамоти і теорії музики; різними стилями естрадного танцю та професійного співу.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками індивідуального й ансамблевого співу (в унісон і багатоголосного); співу з мікрофоном та під оркестрову фонограму; набору різноманітних сценічних рухів (жести, поводження з мікрофоном, ритмізована хода, танцювальні рухи та композиції).

3. *Творчої*, що забезпечує формування пластичної та художньої виразності поз і рухів; створення еталонного уявлення про основні прийоми відтворення образу засобами музики, співу, танцю, сценічного руху та жести.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формуванню навиків професійної взаємодії в колективі, прагненню до створення комфортного, доброзичливого клімату.

Програма розрахована на дітей і підлітків віком від 5 до 18 років.

Прийом у колектив відбувається не на конкурсній основі — дитині достатньо мати бажання співати й танцювати, а також музично-рухові здібності. Ознайомлення з дітьми віком 5–7 років проводиться методами анкетування (виявлення мотивів вибору та характеру інтересу до занять у студії), музичне тестування (виявлення наявності музичного слуху, музичної пам'яті, голосу та дикції), рухове тестування (виявлення наявності почуття ритму, координації рухів, рухової пам'яті). Діти, які в ознайомчому тестуванні виявили яскраву музично-рухову обдарованість або підготовленість з вокалу чи хореографії, мають можливість пройти початкову підготовку за прискореним (скороченим) варіантом або бути відразу зарахованими в групи основного рівня.

Навчальні групи формуються за рівнями підготовки з урахуванням року навчання та підготовленості вихованців: початковий рівень (1-й рік навчання), вік 5–7 років, наповненість групи 10–12 учнів. Основний рівень (від 2 і більше років навчання), вік 8–13 років, наповненість групи 8–10 учнів. Вищий рівень (від 2 і більше років навчання), вік до 18 років. До цього рівня навчання входять й індивідуальні заняття.

Тривалість та обсяги занять (на тиждень) наступні: година занять у групах для дітей віком 5–6 років становить 35 хв, для дітей віком 7–18 років — 45 хв. Початковий рівень: вокал ансамблевий (з музичною грамотою та сольфеджіо) — 6 год, пластика — 3 год. Основний рівень: вокал ансамблевий (з музичною грамотою) — 4 год, пластика та хореографія — 2 год, концертна діяльність — 2 год. Вищий рівень: вокал — 4 год, пластика — 3 год, концертна діяльність — 3 год. На всіх рівнях навчання щотижня передбачено по 1 год факультативу для вивчення фортепіано, а також по 1 год індивідуальних занять із вокалу. Програмою передбачено теоретичні й практичні заняття. При викладанні теоретичного матеріалу використовуються такі методи роботи, як розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація тощо.

Робота гуртка здійснюється за принципами інтеграції загальної середньої та позашкільної освіти, здійснення міжпредметних зв'язків. Заняття в ньому вагомо доповнюють такі розділи шкільної програми, як музика, сольфеджіо, спів.

Бажано, щоб у різних за музично-руховою обдарованістю або підготовленістю дітей була можливість вибору.

Для естетичного виховання учнів і розширення їхнього світогляду велике значення мають відвідування концертів, участь у різних фестивалях і конкурсах, зустрічі з композиторами, професійними музикантами та виконавцями, а також бесіди загальноосвітнього характеру.

Оскільки організм дитини знаходиться у процесі розвитку, керівник дитячо-юнацького колективу має знати зміни у фізіології дитячого й підліткового голосу та особливості вікової психології.

Форми організації занять: індивідуальна (вокал і фортепіано) та групова (ансамблевий спів, заняття з пластики й хореографії, музично-теоретичні лекції, репетиції по голосових партіях, зведені репетиції, концертні виступи).

Програма передбачає заняття як за окремими видами підготовки, так і синтезовані (вокал і хореографія, слухання музики і рухові етюди тощо).

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в

позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004, № 651.

Виконання програми оцінюється за контрольними показниками не тільки для різних рівнів підготовки, але й для розділів і тем занять. Контрольні заняття у формі відкритого уроку, репетиції або концерту проводяться не рідше 1 разу на півріччя.

Програма є орієнтовною. Керівник колективу може вносити зміни та доповнення у її зміст і в розподіл годин за темами, плануючи свою роботу відповідно до умов.

Початковий рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокал:	94	4	90
2.1.	техніка співу, жести хормейстера;	(4)	4	–
2.2.	розспівування і вправи;	(56)	–	56
2.3.	спів в унісон	(34)	–	34
3.	Пластика:	80	20	60
3.1.	початкові відомості про рухи;	(6)	6	–
3.2.	позиції голови, корпусу, кінцівок;	(14)	14	–
3.3.	вправи для розвитку фізичних якостей	(60)	–	60
4.	Музична грамота	32	16	16
5.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	6	–	6
6.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		216	42	174

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з темами занять, їхнім розкладом і формами проведення.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Музика в житті людини.

Естрадне мистецтво, його жанри.

2. Вокал (94 год)

2.1. Техніка співу, жести хормейстера (4 год)

Поняття «співоче дихання», «дикція», «техніка співу».

Основи техніки співу, положення корпусу (для співу сидячи, стоячи).

Правила гігієни та збереження голосу.

Основні жести хормейстера: «увага», «дихання», «початок співу», «кінець співу».

2.2. Розспівування і вправи (56 год)

2.3. Спів в унісон (34 год)

Практична робота:

— спів в унісон (додаток 1; №№ 9, 12–14, 16 для прискореного курсу навчання №№ 4, 5, 20, 24).

3. Пластика (80 год)

3.1. Початкові відомості про рухи (6 год)

Назви основних рухів класичного екзерсису, основні напрямки рухів (відносно станка, відносно зали).

3.2. Позиції голови, корпусу, кінцівок (14 год)

Позиції рук (на поясі, за край спідниці у дівчат, у парі) та ніг (перша, третя, четверта), положення голови та корпусу.

3.3. Вправи для розвитку фізичних якостей (60 год)

Практична робота:

— *вправи для координації рухів*: побудова групи в шеренгу, колону, колону парами, колону четвірками, коло, діагональ. Крокування по одному, розходження вправо, вліво, з'єднання парами, четвірками;

— *рухливо-ритмічні вправи*: прослуховування простої мелодії, проплескування долонями ритмічних малюнків на слух. Рухи відповідно до характеру і темпу музики. Рухові імпровізації під музику контрастного характеру. Рухові імпровізації з допоміжним реквізитом (лялькою, парасолькою, квіткою тощо);

— *вправи для рівноваги утримання пози* із заплющеними очима, стояння на півпальцях, стояння на одній нозі, ті самі вправи після обертів;

— *кроки побутовий* у різних музичних розмірах і комбінаціях з різною музичною тривалістю, танцювальний з носка на 4/4, 2/4, 1/4, 1/8 у різних поєднаннях, кроки на півпальцях із витягнутими коліньми, з носка на півпальці з високим підйомом коліна вперед;

— вправи для голови (повороти, нахилення);

— *вправи на підлозі*: розведення ступні з четвертої у першу позицію, сидячи на підлозі; нахилання (дістати носом коліна); розкривання ніг убік і нахилання до них і вперед; вправи «ножиці» та «велосипед» для розвитку червонго преса; вправа «жабка» для розвитку гнучкості; шпагат: ліва нога, права нога, поперечний.

4. Музична грамота (32 год)

Назви музичних знаків.

Нотний стан. Скрипковий ключ.

Тривалості нот і пауз (цілі, половинні, четвертні).

Практична робота:

- запис і читання музичних знаків (нотний стан, скрипковий ключ, тривалості нот та пауз);
- сольфеджування;
- визначення на слух кількості звуків, регістру, напрямку руху мелодії;
- спів музичних вправ (по нотах, на слух, напам'ять).

5. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (6 год)

Участь вихованців у проведенні дитячих ранків, ігрових програм, музичних конкурсів, музичних ігор і розваг, родинних свят, екскурсій.

Святкування «Дня знань», Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

Перегляд концертних програм.

6. Підсумкове заняття (2 год)

Концерт для батьків. Відзначення кращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основи техніки співу;
- правила гігієни і збереження голосу;
- початкові відомості про рухи;
- запис і читання музичних знаків, музичні терміни.

Учні повинні вміти:

- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- виконати пластичний етюд на основі вивчених рухів (без співу);
- співати в унісон.

Основний рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Вокал:	140	30	110
2.1.	індивідуальний спів;	(36)	6	30
2.2.	ансамблевий спів в унісон, багатоголосний спів	(104)	24	80
3.	Пластика:	72	6	66
3.1.	сценічний рух, хореографія;	(50)	6	44
3.2.	вправи для розвитку сценічних якостей	(22)	–	22

4.	Музична грамота	36	18	18
5.	Концертна діяльність:	72	–	72
5.1.	репетиції;	(50)	–	50
5.2.	концертні виступи	(22)	–	22
6.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		324	56	268

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з темами занять, їхнім розкладом і формами проведення.
 Правила поведінки в колективі.
 Організаційні питання.

2. Вокал (140 год)

2.1. Індивідуальний спів (36 год)

2.2. Ансамблевий спів в унісон, багатоголосний спів (104 год)

Теоретична підготовка:

- гігієна і збереження голосу;
- опора звуку;
- техніка співу: види дихання (діафрагмальне, міжреберне), рухливість нижньої щелепи під час виконання;
- основні жанрові характеристики пісні (зміст, характер, образ);
- аранжування пісні;
- основні елементи та прийоми джазового виконання.

Практична робота:

- групові вправи (розспівування) на різні види та прийоми дихання (легато, стакато), спів короткий і протяжний, спів м'яким, нефорсованим голосом, спів із одночасним диханням та атакою звука, вправи на вокалізацію голосних звуків, спів з єдиною підтекстовкою;
- вправи на дихання, звукоутворення, артикуляцію, дикцію;
- спів у поєднанні з інструментальною фонограмою;
- спів з мікрофоном (на стойці, в руці);
- прийоми джазового виконання (скет);
- ансамблевий спів в унісон;
- багатоголосний ансамблевий спів: вправи та пісні на два голоси (репертуарний список №№ 7, 11–17, 22, 23), варіанти джазового співзвуччя.

3. Пластика (72 год)

3.1. Сценічний рух, хореографія (50 год)

Правила поведінки на сцені під час виступів: стандартні та екстремальні варіанти.

Основні засоби й прийоми створення пластичного образу пісні (темп, ритм, характер рухів, манера поведінки, міміка).

Практична робота:

- класичний ескерсис (біля станка та на середині зали);

вправи обличчям до станка: постановка корпусу, рук, ніг, голови; Demi plie за I–III позиціями; Battements tendus з першої позиції убік, уперед і назад; Battements tendus jete (викидання ноги на 45 градусів по точках з I позиції убік, уперед і назад); Rond-de jamb parter (коло ногою по підлозі); Passe par terre з переведенням ноги вперед і назад через I позицію; Sou de pied (вперед і назад); Portde bras (вигинання корпусу назад); стрибки з двох ніг на дві з паузою; Passe за III позицією; Releve за I–III вільними позиціями ніг; I–III позиції рук; I–III позиції ніг;

вправи на підлозі: виконання вправ попереднього року навчання, а також почергове підняття ноги за голову, потім за себе, далі вправа «берізка». Сидіння по-турецьки. Вправи «дельфін», «шпагат», «місточок».

3.2. Вправи для розвитку фізичних якостей (22 год)

Практична робота:

— *ритмічно-рухові вправи:* темп, проплескування і притупи в темпі музики, вправи на ритм у різних темпах;

— *колективні танцювальні вправи:* крокування по колу, діагоналі, розходження парами, четвірками, перебудова із колони в шеренгу крокуючи, з шеренги в ланцюг тощо.

4. Музична грамота (36 год)

Поняття «мелодія», «фраза», «мотив».

Поняття тривалості нот і пауз (четвертні, восьмі, шістнадцяті).

Основні вимоги до акомпанементу.

Основні динамічні відтінки.

Побудова мажорної та мінорної гам (3 види).

Тризвуки, їхні види, обертання.

Поняття «інтервал», характерні інтервали.

Поняття «септакорд», «домінантсептакорд» (його обертання).

Поняття «Т, S, D», «хроматизм», «модуляція».

Музичний розмір: постійний, змінний.

Основні музичні темпи.

Основні характеристики музичного твору.

Стили та напрямки естрадної музики, їхні основні характеристики.

Практична робота:

— побудова інтервалів, тризвуків, акордів;

— визначення на слух ладу, характеру побудови, мотивів, фраз, періодів, розміру музичного твору;

— імпровізація на фрази з одного-трьох слів: вкладення фрази в запропоновану музичну форму;

— визначення на слух і відтворення голосом у заданій тональності звуків, інтервалів, акордів із трьох-чотирьох звуків;

— визначення на слух і відтворення голосом простих гармонічних зв'язок (Т-S-D-Т та ін.);

— спів музичних фрагментів із модуляцією, хроматизмами;

— визначення на слух стилю естрадної музики;

— імпровізація з фрагментами популярної естрадної музики: зміна стилю.

5. Концертна діяльність (72 год)

5.1. Репетиції (50 год)

Практична робота:

- репетиції за видами сценічних амплуа, групові та індивідуальні;
- зведені репетиції учасників концертної програми.

5.2. Концертні виступи (22 год)

Практична робота:

- організація та проведення масових заходів;
- постановка концертних номерів;
- участь у різноманітних концертах і фестивалях.

6. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основи професійного співу, хореографії, сценічного руху;
- різні виконавські стилі у світовому та вітчизняному естрадному вокально-хореографічному мистецтві;
- правила роботи з мікрофоном.

Учні повинні вміти:

- співати самостійно і в ансамблі (в унісон і багатоголосно), з мікрофоном і під фонограму;
- поєднувати вокал і пластику;
- відображати рухом стиль музичного твору;
- виконувати твори з репертуару колективу;
- долати свої професійні та психологічні труднощі.

Вищий рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Індивідуальні заняття з удосконалення вокального виконання.	58	–	58
3.	Індивідуальні заняття з удосконалення сценічного руху та хореографічної майстерності;	144	–	144
4.	Концертна діяльність:	118	20	98
4.1.	вибір репертуару та постановка	(20)	20	–
4.2.	концертних номерів;	(34)	–	34
4.3.	репетиції групові та зведені; концертні виступи	(54)	–	54

5.	Підсумкове заняття	2	–	2
	Разом	324	22	302

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом занять, їхнім розкладом і формами проведення.

- Правила поведінки в колективі.
- Організаційні питання.

2. Індивідуальні заняття з удосконалення індивідуального вокального виконання (58 год)

Практична робота:

- вправи на формування індивідуального стилю та манери виконання;
- робота над вирівнюванням регістрів.

3. Індивідуальні заняття з удосконалення сценічного руху та хореографічної майстерності (144 год)

Практична робота:

- вправи на удосконалення класичного екзерсису, розвиток хореографічної та акторської майстерності.

4. Концертна діяльність (118 год)

4.1. Вибір репертуару та постановка концертних номерів (20 год)

Вибір та обговорення репертуару: актуальність, жанрові, музично-художні особливості, вимоги до професійної підготовки виконавців.

Обговорення сценічних костюмів і макіяжу.

Аналіз концертної діяльності.

Розробка групових та індивідуальних програм спеціальної підготовки.

Практична робота:

- постановка концертних номерів (за участю вихованців різних сценічних амплуа: вокального, хореографічного та синтетичного);
- розучування сценічних партій.

4.2. Репетиції групові та зведені (34 год)

Практична робота:

- репетиції за видами сценічних амплуа, групові та індивідуальні;
- зведені репетиції всіх учасників концертної програми.

4.3. Концертні виступи (54 год)

Практична робота:

- концертні виступи;
- участь у різноманітних фестивалях і конкурсах.

5. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- стилі вітчизняного та світового естрадного мистецтва;
- професійні вимоги до учасників колективу.

Учні повинні вміти:

- створити образ та настрої засобами вокалу, пластики, костюма, гриму;
- створити стійке амплуа в ансамблі та власну манеру виконання;
- критично сприймати антихудожні твори та непрофесійне виконання.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЕСТРАДНОГО ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Основне обладнання	Кількість, шт.
<i>Музичні інструменти</i>	
Синтезатор з програмуванням	1
Фортепіано	1
<i>Апаратура</i>	
Апаратура для концертного освітлення	За необхідністю
Апаратура для монтажу та запису фонограм	За необхідністю
Акустичні системи	8
Відеокамера	1
Відеомагнітофон	1
Магнітофон	1
Мікрофон кабельний	2
Мікрофонні радіосистеми	8
Навушники головні акустичні	8
Підсилювач для навушників	2
Підсилювач звуку	1
Програвач компакт дисків	1
Програвач міні дисків	1
Процесор звукових ефектів	1
Пульти мікшерний	1
Радіомонітор	8
Стійка для мікрофона	1
Тюнер	1
Шнури, кабелі, штекери, електрошнурові подовжувачі	За необхідністю

<i>Прилади</i>	
Годинник	1
<i>Навчально-методичні засоби</i>	
Музичні словники	За необхідністю
Науково-популярна і довідникова література з естрадного мистецтва	Те ж
Нотні пісенні збірники (партитура і голоси)	—
Підручники з музичної грамоти, сольфеджіо, вокалу	—
Таблиці та плакати	—
<i>Допоміжні засоби</i>	
Зошити для нот за необхідністю. Зошити для запису пісенних текстів і завдань	Те ж
<i>Обладнання та меблі</i>	
Душові для дівчат, хлопців і педагогів	3
Зал з дерев'яною підлогою та дзеркальною стінкою для занять	1
Кімната для індивідуальних занять	2
Роздягальні для дівчат, хлопців і педагогів	3
Санвузли	2
Стіл для педагога	1
Стільці	За необхідністю
<i>Одяг</i>	
Тренувальні та концертні костюми, взуття	За необхідністю

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Давыдова Е. В.* Методика преподавания сольфеджио. — М.: 1986.
2. *Емельянов В. В.* Развитие голоса — координация и тренаж. — СПб.: 1997.
3. *Калечиц Т. Н., Кейлина З. А.* Внеклассная и внешкольная работа с учащимися. — М.: 1980.
4. *Крючкова Д. В.* Модерн — как соединение классической школы с современными направлениями танца. — М.: 1998.
5. *Кудашова О. Г.* Основные принципы режиссуры хореографических произведений. — М.: 1990.
6. *Сахарова Л. А., Шахова А. И.* Эстетическое воспитание учащихся во внешкольных учреждениях. — М.: 1986.
7. *Стасюк М. О.* Музыкально-пластические этюды. — М.: 1988.
8. *Стасюк М. О.* Темп и ритм в хореографическом произведении. — М.: 1990.
9. *Фролова Г. И.* Организация и методика клубной работы с детьми и подростками. — М.: 1986.
10. *Цветкова Т. С.* Пластика в искусстве актера. — М.: 1994.

ОРИЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ШОУ-ГРУПИ

1. «Dancing queen» (з репертуару ансамблю «АВВА»)
2. Дербенюв Л., Крилатов Є., пер. Юхно С. «Відьма-річка»
3. «I believe» (з репертуару У. Х'юстон)
4. Кириліна І. «Не такий апельсин»
5. Кириліна І., Вратарьов О. «Зелене слоненя»
6. Кириліна І., Кулік Н. «Розгнівилась на літо зима»
7. Леннон Д., Маккартні П. «Yesterday»
8. «Осень» (з репертуару групи «Ліцей»)
9. Портнов І., Кулік А. «Мишка»
10. Пугачова А. «Куда уходит детство»
11. Тарівєрдєв М., Добронравов М. «Маленький принц»
12. Українські народні колядки та щедрівки, обр. Шайкевич Ю., Бегей Р.
13. Харченко О., Гулева О. «Маленька мрія»
14. Харченко О., Олесь О. «Качечка»
15. Шайкевич Ю. «Білий бриг»
16. Шайкевич Ю. «Весняний ранок»
17. Шайкевич Ю. «Чорна Африка»
18. Шайкевич Ю., Гнатюк Л. «Дощепад»
19. Шайкевич Ю., Гнатюк Л. «Ідем крізь ніч»
20. Шайкевич Ю., Гнатюк Л. «Їжак»
21. Шайкевич Ю., Гнатюк Л. «Навіжена»
22. Шайкевич Ю., Гнатюк Л. «По-мі-до-ре-ня»
23. Шайкевич Ю., Гнатюк Л. «Сонях»
24. Шайкевич Ю., Гнатюк Л. «Тасмниця»
25. Шайкевич Ю., Лашук В. «Неслухняне слоненя»

ПРОГРАМА ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО ЕСТРАДНО-ДУХОВОГО ОРКЕСТРУ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робота гуртка у даному напрямі позашкільної освіти має особливе значення, оскільки нею передбачено збереження та розвиток традицій духової музики, тоді як у сучасних умовах пріоритетні напрями нерідко належать іншим видам музичного мистецтва. Під час занять у дитячо-юнацькому естрадно-духовому колективі вихованці отримують необхідні їм знання та навички, які мають розширити їхній освітній рівень, допомагають долучитися до скарбниці світової музичної культури, виховати почуття колективного співробітництва.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами естрадно-духового оркестру.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з кращими зразками вітчизняної та зарубіжної музики; основним поняттям музичної грамоти і теорії музики.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню основами гри на музичних інструментах, участі у фестивально-концертній діяльності; гри в ансамблі та оркестрі.

3. *Творчої*, що забезпечує формування художньо-естетичного смаку; навичків індивідуального виконання; підвищення виконавської майстерності.

4. *Соціальної*, що сприяє розширенню загального світогляду; музичних і ритмічних здібностей; формуванню навичків професійного та соціального партнерства; забезпечує виховання громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; професійної взаємодії в колективі, прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату.

Програма розрахована на хлопців і дівчат віком від 7 до 18 років.

Заняття у колективі вагомо доповнюють базові знання учнів із музики, сольфеджіо, співу, що є інтегруванням загальної середньої та позашкільної освіти.

Принцип організації навчання — формування музичних класів за інструментами відповідно до віку та рівня підготовки. У музичні класи приймають дітей, які не мають медичних протипоказань, виявляють бажання до занять на музичному інструменті та мають необхідний мінімальний рівень музичних здібностей. Під час прийому дітей проводиться анкетування (виявлення мотивів вибору та характеру зацікавленості до занять у колективі), музичне тестування (визначення музичного слуху, музичної пам'яті, почуття ритму), рухове тестування (координація рухів), фізичне тестування (відповідність анатомо-фізіологічних показників до занять на певному інструменті — будова щелеп, губ, тонус лицевих м'язів, правильність дихального апарата). Діти, які мають попередню музичну підготовку, приймаються після проведення анкетування, виконавського (визначення рівня попередньої підготовки) та музичного (визначення рівня музичних здібностей) тестування.

Початковий рівень (1–2 рік навчання для дітей віком 7–9 років; інструменти розподіляються між вихованцями з урахуванням їхніх бажань, а також музичних та анатомо-фізіологічних показників кожного учня): клас духових інструментів — блок-флейта, корнет, труба, альт, тенор, баритон; клас ударних інструментів — великий барабан, малий барабан, трикутник, дзвіночки, коробочка, маракаси; клас фортепіано, клас гітари, музична грамота і сольфеджіо. Загальний обсяг і тривалість занять на тиждень: спецінструмент — 2 год, музична грамота і сольфеджіо — 1 год.

Після прийому учні знайомляться з музичними інструментами. У цьому віці рекомендовано освоювати нескладні музичні та ударні інструменти.

Навчальний процес спрямований на ознайомлення учнів із елементарними поняттями музичної грамоти, відпрацювання правильної постановки гри на інструменті, оволодіння основними штрихами детаще та легато в динаміці піано і форте, виконання нескладних музичних творів у повільному темпі у діапазоні однієї октави.

Дітей треба навчити виконувати музичні твори у складі ансамблю малих форм за участю педагога та концертмейстера (унісон, дует, тріо).

Основний рівень (1–5 рік навчання для дітей віком 9–14 років; інструменти розподіляються між вихованцями з урахуванням їхніх бажань, а також музичних та анатомо-фізіологічних показників кожного учня): клас флейти, клас кларнета, клас саксофона, клас труби, клас тромбона, клас мідних духових інструментів, клас ударних інструментів, клас клавішних інструментів, клас електрогітари, оркестровий клас, клас ансамблю, музична грамота та сольфеджіо. Загальний обсяг і тривалість занять на тиждень: спецінструмент та оркестрова група — 2 год, музична грамота і сольфеджіо — 1 год, оркестрова репетиція — 2 год.

Основний рівень навчання передбачає більш повне використання музичних знань на практиці.

Учні можуть опановувати інші музичні інструменти, на індивідуальних заняттях вивчають більш складні музичні твори, опановують більш складні прийоми звуковедення та звуковидобування, виконавського дихання, відпрацьовують навички правильного інтонування, оволодівають виконавським апаратом музиканта.

На групових оркестрових та ансамблевих заняттях відпрацьовують навички колективної гри, почуття ансамблю, вивчають ансамблеві та оркестрові партії. Учні виконують оркестрові партії в групі акомпануючих та інших голосів. Більш обдарованим доручають партії перших голосів.

Вихованці беруть участь у концертних виступах колективу у складі оркестру, ансамблю; соло — вибірково.

Вищий рівень (1–4 рік навчання для юнаків віком 14–18 років; інструменти розподіляються між вихованцями з урахуванням їхніх бажань, а також музичних та анатомо-фізіологічних показників кожного учня): клас кларнета, клас саксофона, клас труби, клас тромбона, клас ударних інструментів, клас клавішних інструментів, клас електрогітари, клас ансамблю, оркестровий клас. Загальний обсяг і тривалість занять на тиждень: спецінструмент — 2 год, ансамбль — 1 год, оркестр — 3 год.

На вищому рівні навчання учні одержують професійні навички в оволодінні музичними інструментами. Їм доручають виконання оркестрових партій ведучих і перших голосів, сольні номери. Вихованці вико-

нують складніші за технікою та змістом музичні твори, як соло, так і в ансамблі.

На заняттях вони оволодівають елементарними знаннями зі сценічної майстерності, артистизму, що допомагає їм брати активну участь у концертній діяльності колективу.

Обдаровані учні готуються до вступу в музичні навчальні заклади. Випускники, які навчаються у таких закладах, можуть продовжувати роботу в колективі, брати участь у концертній діяльності.

Обдаровані діти можуть навчатись за інтенсивними індивідуальними програмами з достроковим переводом на наступний рівень навчання. Якщо виникають певні професійні та психологічні труднощі, дитина може пройти повторний курс навчання на початковому та основному рівнях.

Форми організації занять: індивідуальна (гра на інструменті) та групова (музична грамота і сольфеджіо, ансамбль, оркестр).

Методика проведення індивідуальних занять. Тривалість заняття становить 45 хв.

Підготовка до заняття (розминка, настройка інструмента) — 5 хв; вивчення технічного матеріалу (вправи, гами, етюди) — 15 хв. Вивчення музичних творів із індивідуального та оркестрового репертуару — 20 хв. Пояснення домашнього завдання — 5 хв.

Під час розминки потрібно слідкувати за звучанням та інтонацією, правильною поставою, постановкою мундштука, пальців.

Особливу увагу слід приділяти правильному диханню.

Початкові вправи для розминки слід підбирати нескладні, адже основне їхнє призначення — вдосконалити виконавський апарат учня.

Вправи, гами, етюди та музичні твори учням необхідно послідовно завоювати на кожному уроці.

Перевірка пройденого матеріалу визначає, чи відповідають правилам обраний темп, чистота звучання, динаміка, штрихи, характер виконання музичного твору.

Новий матеріал повинен базуватись на пройденому.

Якщо учень має можливість проводити заняття вдома, слід давати йому домашнє завдання з обов'язковим поясненням тональності, аплікатури, динаміки, темпу тощо.

Методика проведення занять з ансамблю. Залежно від того, як учні оволодівають навичками гри на інструментах, керівнику доцільно об'єднувати їх у ансамблі, привчаючи до колективної гри.

Ансамблі можуть бути різними за складом: дует, тріо, квартет, квінтет.

Ансамблеві заняття є проміжною ланкою між індивідуальними та оркестровими. Основне завдання ансамблевих занять — удосконалення виконавської майстерності, формування навичок чистоти інтонування, темпової та ритмічної узгодженості, динамічної гнучкості, технічної досконалості. Заняття слід починати з нескладних вправ і музичних творів, дотримуючись якості звуку та правильного виконання штрихів.

Основною формою колективних занять у роботі оркестру є загальнооркестрові репетиції.

Є декілька основних типів репетицій: коректурна (уточнює виконавський задум, зміст, характер музичного твору), робоча (проводиться для вивчення конкретного музичного твору), прогонна (вирішує окремі завдання, пов'язані з покращенням якості звучання, встановлення необхідного

темпу, динаміки тощо), генеральна (визначає рівень готовності колективу до концертного виконання вивченого музичного твору).

Контрольні заняття у формі підсумкового заняття, відкритого уроку, підсумкової репетиції або концерту проходять не рідше одного разу на півріччя. Виконання програми оцінюється за контрольними показниками для різних рівнів підготовки. Однією з вищих форм оцінки роботи колективу є звітний концерт, який проводиться 1 раз на 2 роки.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004, № 651.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити у її зміст зміни та доповнення, плануючи свою роботу з урахуванням умов. Орієнтовним є і розподіл годин за темами. Керівник може сам визначати кількість годин, потрібних йому для викладення відповідної теми.

Початковий рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	
2.	Гра на музичному інструменті	98	28	70
3.	Музична грамота та сольфеджіо	36	18	18
4.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	6	–	6
5.	Підсумкове заняття	2	–	2
Разом		144	48	96

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення учнів із темами занять, їхнім розкладом і формами проведення.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

2. Гра на музичному інструменті (98 год)

Будова інструмента.

Класифікація інструментів естрадно-духового оркестру.

Вимоги до правильної постави, дихання, звуковидобування, звуковедення.

Практична робота:

— фізичні вправи для підготовки до гри на духовому інструменті: для розвитку лицьових м'язів, діафрагми, вправи на різні типи виконавського дихання;

— вправи на формування правильної постави в положенні сидячи та стоячи;

— вправи на оволодіння основними прийомами звукоутворення, звуковидобування;

— вивчення основної аплікатури, штрихів деташе та легато (два–чотири звуки), мажорних гам до двох ключових знаків на одну октаву, тризвуків, арпеджіо;

— вивчення нескладних музичних творів малої форми (додаток 1) та ансамблеве їх виконання (з педагогом).

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год)

Музичний звук.

Октави (мала, перша та друга).

Музичні звуки, їхнє написання. Тривалість звуків і пауз.

Музичні ключі (скрипковий і басовий).

Музичний розмір $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, поняття такту та ритму.

Тон, півтон.

Знаки альтерації.

Динамічні знаки.

Фермата.

Тоніка, стійкі й нестійкі звуки.

Мажорні гами до двох знаків, тризвук.

Мелодія, мотив, фраза.

Практична робота:

— написання нот, пауз, ключів;

— вправи на розвиток мелодико-гармонічного слуху (напрямок руху мелодії, її завершеність, визначення стійких і нестійких звуків, їхньої кількості тощо);

— вправи на розвиток чуття ритму (ритмічне варіювання мотивів, відбиття ритму мелодії оплесками та співом);

— вправи на розвиток музичної пам'яті (повторення почутого мотиву та мелодії, вивчення вправ напам'ять, усні музичні диктанти);

— спів мажорних гам до двох знаків, тризвук, стійкі та нестійкі звуки;

4. Експерсії, конкурси, змагання, свята (6 год)

Участь вихованців у проведенні дитячих ранків, ігрових програм, музичних конкурсів, музичних ігор і розваг, родинних свят, екскурсій. Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

Відвідування концертів професійних виконавців.

5. Підсумкове заняття (2 год)

Концерт для батьків. Відзначення кращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- елементарні поняття з музичної грамоти;
- будову та можливості музичного інструмента.

Учні повинні вміти:

- володіти прийомами гри на інструменті в обсязі програми початкового рівня;
- користуватися початковими навичками виконавського дихання, звуковидобування та звуковедення.

*Основний рівень,
перший і наступні роки навчання*

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	–
2.	Гра на музичному інструменті	36	6	30
3.	Оркестрова та ансамблева гра	36	6	30
4.	Музична грамота і сольфеджіо	36	18	18
5.	Концертна діяльність	66	–	66
6.	Екскурсії, конкурси, змагання, свята	6	–	6
7.	Підсумкове заняття 2—2			
Разом		184	32	152

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з темами занять, їхнім розкладом і формами проведення.

- Правила поведінки в колективі.
- Організаційні питання.

2. Гра на музичному інструменті (36 год)

- Правила користування музичними інструментами та обладнанням.
- Стрій музичного інструменту.
- Типи виконавського дихання.

Практична робота:

- вправи для розвитку лицьових м'язів;
- вправи на оволодіння різними типами виконавського дихання;

- вправи на оволодіння основними прийомами звукоутворення, звуковидобування (глісандо, фрулато, фултон);
- вивчення штрихів деташе, легато, нон легато, стакато, портаменто, маркато;
- вивчення мажорних і мінорних гам до чотирьох-п'яти ключових знаків на дві октави, тризвуків, арпеджіо, хроматичної гами;
- вивчення етюдів на різні види техніки;
- вивчення музичних творів малої та крупної форм (вибірково; додаток 1);
- вивчення сольних фрагментів оркестрових творів (вибірково).

3. Оркестрова та ансамблева гра (36 год)

Види музичних ансамблів.

Групи естрадно-духового оркестру.

Вимоги до учасника музичного ансамблю.

Прослуховування музичних творів у виконанні кращих ансамблів духових інструментів.

Цезура.

Практична робота:

— вправи на формування почуття ансамблю, синхронності звучання, визначення ведучої партії;

— вивчення ансамблевих творів та оркестрових партій по групах оркестру (додаток 1).

4. Музична грамота та сольфеджіо (36 год)

Вивчення всіх октав і написання нот.

Тривалості звуків і пауз (шістнадцяті, тридцять другі), особливі види ритмічного поділу тривалостей.

Простий і складний музичний розмір ($\frac{3}{8}$, $\frac{6}{8}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{12}{8}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{5}{4}$ та ін.), перемінний розмір.

Синкопа.

Будова мажорної та мінорної гами.

Види мінору й мажору.

Головні ступені ладу (T, S, D).

Музичні інтервали (до октави).

Поняття акорду, тризвук, секстакорд, квартсекстакорд, септакорд, домінантсептакорд.

Хроматизм.

Мелізми.

Модуляція.

Поняття транспозиції.

Знаки скорочення та спрощення нотного письма.

Практична робота:

— вправи на розвиток мелодико-гармонічного слуху (визначення на слух стійких і нестійких звуків, інтервалів, акордів, видів мінору та мажору);

— вправи на розвиток музичної пам'яті (вивчення вправ напам'ять, музичні диктанти).

5. Концертна діяльність (66 год)

Практична робота:

- вивчення оркестрових творів (додаток 1);
- підготовка концертних номерів і програм.

6. Екскурсії, конкурси, змагання, свята (6 год)

Участь вихованців у проведенні музичних конкурсів і фестивалів, музичних ігор і вікторин, екскурсій.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

Відвідування концертів професійних виконавців.

7. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основні теоретичні поняття й терміни з музичної грамоти;
- правила користування інструментом та обладнанням;
- жанри музики, основні стилі і напрямки.

Учні повинні вміти:

- володіти основами гри на музичному інструменті;
- засобами музичного виконавства створити образ;
- володіти практичним вмінням сольного та оркестрового виконавства;
- виконати два сольні твори та три-чотири оркестрові твори з репертуару колективу (додаток 1).

*Вищий рівень,
перший і наступні роки навчання*

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Гра на музичному інструменті	70	10	60
3.	Ансамблева гра	36	6	30
4.	Концертна діяльність:	106	—	106
4.1.	зведена оркестрова репетиція;	(36)	—	36
4.2.	концертно-фестивальні виступи	(70)	—	70
5.	Підсумкове заняття	2	—	2
Разом		216	18	198

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з темами занять, їхнім розкладом і формами проведення.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

2. Гра на музичному інструменті (70 год)

Самостійне настроювання інструменту вихованцями.

Віртуозні прийоми гри.

Самоконтроль та аналіз виконання, визначення труднощів і шляхів їхнього подолання вихованцями.

Практична робота:

- вправи на удосконалення техніки гри на інструменті;
- вивчення віртуозних прийомів гри;
- вивчення допоміжної аплікатури;
- вивчення мажорних і мінорних гам до семиключових знаків на дві-три октави, трізвуків, арпеджіо, хроматичної гами;
- вивчення етюдів на різні види техніки;
- вивчення музичних творів малої та крупної форм (додаток 1);
- вивчення сольних фрагментів оркестрових творів;
- підготовка сольних концертних номерів.

3. Ансамблева гра (36 год)

Диксиленд.

Прослуховування музичних творів у виконанні кращих ансамблів духових інструментів.

Практична робота:

- вправи на удосконалення майстерності ансамблевої гри;
- вивчення ансамблевих творів (додаток 1);
- підготовка концертних ансамблевих номерів.

4. Концертна діяльність (106 год)

4.1. Зведена оркестрова репетиція (36 год)

Практична робота:

- вивчення оркестрових творів (додаток 1).

4.2. Концертно-фестивальні виступи (70 год)

Практична робота:

- участь у концертах, різноманітних фестивалях і конкурсах.

5. Підсумкове заняття (2 год)

Підсумковий концерт. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- основні терміни та поняття із сольного виконавства;
- основні терміни та поняття з оркестрового виконавства;

- основні терміни та поняття з музичної грамоти і сольфеджіо;
- професійні вимоги до музиканта-виконавця;

Учні повинні вміти:

- володіти практичними навичками в обраній сфері мистецтва;
- відтворювати стилістику твору та манеру композитора;
- розвивати артистизм й індивідуальну манеру виконання;
- уміти створити образ засобами музичного виконавства;
- виконувати твори з репертуару колективу;
- допомагати викладачам у роботі з молодшими вихованцями.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО
ЕСТРАДНО-ДУХОВОГО ОРКЕСТРУ**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Музичні інструменти</i>	
Альти	4
Баритони	2
Бас-гітари	2
Бонги	1 набір
Бубон	1
Великий барабан	1
Віброфон	1
Гітари акустичні	2
Дзвіночки	1
Електрогітари	4
Кларнети	6
Конга	1
Коробочка	1
Ксилофон	2
Малий барабан	1
Маракаси	1
Саксофони	8
Синтезатор з програмуванням	2
Тарілки	1 пара
Тенори	4
Трикутник	1
Тромбони	8

Труби	8
Туби	2
Ударна установка	1
Фортепіано	1
Флейти	4
<i>Апаратура</i>	
Акустичні системи	4
Апаратура для концертного освітлення	За необхідністю
Апаратура для монтажу і запису фонограм	За необхідністю
Відеокамера	1
Відеомагнітофон	1
Звуко-акустична апаратура	За необхідністю
Магнітофон	1
Підсилювачі звуку	4
Програвач компакт-дисків	1
Процесор звукових ефектів	1
Пульт мікшерний	1
Тюнер	1
Шнури, кабелі, штекери, електрошнурові подовжувачі	В асортименті
<i>Прилади</i>	
Годинник	1
<i>Навчально-методичні засоби</i>	
Довідникова література	За кількістю вихованців
Науково-популярна література з питань музичного виконавства	—
Нотні збірники	—
Підручники з музичної грамоти і сольфеджіо	—
Програма навчально-виховної роботи	—
<i>Допоміжні засоби</i>	
Зошити для нот	За кількістю вихованців
<i>Обладнання та меблі</i>	
Диригентський пульт	1
Зал для занять зі звукопоглинаючою ізоляцією	1
Кімнати для індивідуальних занять	2
Приміщення для зберігання інструментів, апаратури та обладнання	1

Пюпітри для нот	За кількістю вихованців
Стіл для педагога	1
Стільці для педагога і концертмейстера	2
Стільці для дітей	За кількістю вихованців
<i>Одяг</i>	
Концертні костюми та взуття	За кількістю вихованців

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Баласанян С.* Школа гри на трубе. — М.: 1988.
2. *Давыдова Е. В.* Методика преподавания сольфеджио. — М.: 1986.
3. *Калечиц Т. Н., Кейлина З.А.* Внеклассная и внешкольная работа с учащимися. — М.: 1980.
4. *Платонов Н.* Школа гри на флейте. — М.: 1983.
5. *Плахоцкий В.* Занятия с начинающим духовым оркестром. — М.: 1982.
6. *Плахоцкий В.* Проведение занятий на духовых инструментах. — М.: 1982.
7. *Розанов С.* Школа гри на кларнете. — М.: 1988.
8. *Сахарова Л. А., Шахова А. И.* Эстетическое воспитание учащихся во внешкольных учреждениях. — М.: 1986.
9. *Фролова Г. И.* Организация и методика клубной работы с детьми и подростками. — М.: 1986.
10. Школа гри для духового оркестра. — М.: 1989.

Додаток 1

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ДЛЯ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ НАВЧАННЯ

Індивідуальна гра на музичному інструменті

1. Лисенко М. Пісенька Лисички (з дитячої опери)
2. Моцарт В. Алегрето
3. Римський-Корсаков М. «Соловей Будимирович»
4. Російська народна пісня «Во саду ли, в огороде»
5. Українські народні пісні: «Дибидиби», «Іхав козак за Дунай», «Летить горобчик», «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Ой за гаєм, гаєм», «Ой лопнув обруч», «Перстень», «Розпрягайте, хлопці, коні», «Ти ж мене підманула», «Цвіте терен».

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ДЛЯ ОСНОВНОГО РІВНЯ НАВЧАННЯ

Індивідуальна гра на музичному інструменті

1. Англійське традиційне привітання «Amering Grace»
2. Бах Й. — Гуно Ш. «Ave Maria»
3. Гамсе А. «Scarborough fair»

4. Гріг Е. Танець Анітри з балету «Пер-Гюнт»
5. Міллер Г. «Серенада»
6. Міллер Г. «Я знаю чому»
7. Чайковський П. «Неаполітанський танок»
8. Чеська народна пісня «Танцюй, танцюй»

Ансамблева гра

1. Алорріс А. «Почуття»
2. Кропивницький М. «На вулиці скрипка грає»
3. Ніколс Х. «Гармонічний рег»
4. Чайковський П. Дует Лізи та Поліни з опери «Пікова дама»
5. Шостакович Д. «Шкільна полька» (для 2-х ксилофонів з дзвіночками)

Оркестрова гра

1. Баккарах Б. «Краплі дощу»
2. Васильєв Є., Зирянов Я. Курс навчання гри в духовому оркестрі, випуски 1–4
3. Вебер К. Хор мисливців з опери «Чарівний стрілець»
4. Вербицький М. «Ще не вмерла Україна»
5. Лебединець Д. Концертна полька
6. Майборода П. «Ой Дніпро, Дніпро»
7. Майборода П. «Київський вальс»
8. Нестерук М. Мовчанівська полька
9. Петров А. Гусарський марш з к/ф «Про бідного гусара замовте слово...»

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ДЛЯ ВИЩОГО РІВНЯ НАВЧАННЯ

Індивідуальна гра на музичному інструменті

1. Абреу З. «Тіко-тіко»
2. Гендель Г.-Ф. Арія з варіаціями
3. Гершвін Д. «Влітку»
4. Джоппінг С. Регтайм «Артист»
5. Лур'є Л. «Рожева вишня і білі квіти»
6. Уоррен Г. «Дорога на Чаттанугу»
7. Фібіх З. Поема
8. Шуберт Ф. «Ave Maria»

Ансамблева гра

1. Бетховен Л. Тріо (опус 87)
2. Герман Д. «Hello, Dolly»
3. Джілок В. «Bill Bailey»
4. Коренблом І. «Весела сімка» (диксиленд)
5. Рундель С. «Happy Marching Bend»

Оркестрова гра

1. Артемовський Г. Танок «Козак» з опери «Запорожець за Дунаєм»
2. Беккер Д. «Salamatanka»

3. Васильєв Є., Зирянов Я. Курс навчання гри в духовому оркестрі, випуски 5–12

4. Врайдер С. «La Paloma Swing»

5. Готліб М. «Північний вітер»

6. Кемпферт Б. «Нічні мандрівники»

7. Лебединець Д. Концертна полька (для 2-х тромбонів)

8. Міллер Г. Серенада

9. Мороз О. Марш «Козацька слава»

10. Найт Л. «Rio Estate»

11. Рота Н. «Ромео і Джульєтта»

12. Шнайдер М. «Rok-open»

ПРОГРАМА ГУРТКА ДУХОВОГО ОРКЕСТРУ

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

«Музичне виховання — це не виховання музиканта, а насамперед виховання людини». Цей вислів В. О. Сухомлинського про значення музичного виховання вже став афоризмом. Музична творчість споконвічно вважалася найсильнішим засобом впливу на духовний світ людини і використовувалась як «інструмент» його формування. Такий вплив музики і така спрямованість музичного виховання пояснюються її природою: сама музика, як ніякий інший вид мистецтва, здатна не тільки втілювати, а й моделювати перебіг емоцій і безпосередньо захоплювати емоційну сферу, а через неї «ліпити» людину цілісно.

Традиції музичного виховання є, можливо, найдавнішими як у світовій, так і в національній культурі і продовжують творчо розвиватися.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами духового оркестру.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує оволодіння основними поняттями теорії та музичної грамоти, гри на музичних інструментах; знаннями музичної культури.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню основами гри на музичних інструментах; залученню до кращих зразків вітчизняної та світової музики.

3. *Творчої*, що забезпечує розвиток музичних і ритмічних здібностей; формування художньо-естетичного смаку; розуміння і сприймання музики залежно від стилю, жанру та характеру творів; підвищення майстерності колективної гри в духовому оркестрі.

4. *Соціальної*, що сприяє розширенню загального світогляду; музичних і ритмічних здібностей; формуванню навиків професійного та соціального партнерства; забезпечує виховання громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; професійної взаємодії в колективі, прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату.

У гуртку навчаються підлітки до 18 років і навіть старші, які захоплюються цією справою.

На першому році навчання створюються умови для вибору духового інструмента залежно від індивідуальних фізичних особливостей гуртківців і класу духових інструментів. Учні ознайомлюються з класифікацією та назвами духових інструментів, набувають знань по догляду за ними, вчать правильної постави корпусу, голови, рук, ніг, пальців і дихання під час гри. Вивчають елементи нотної грамоти. Виконують вправи на добування звуків. Виконують нескладні музичні твори. Матеріал потрібно добирати обережно і вміло, враховуючи ступінь підготовки вихованця. У доборі матеріалу слід керуватися принципом послідовності й наступності навчання. Недопустимим є включення творів, які перевищують музично-виконавські (художні, технічні) можливості вихованця. Разом з тим

викладач повинен уважно стежити за зростанням музичного вдосконалення вихованців. З метою розвитку і вдосконалення музичної пам'яті учнів ряд музичних матеріалів потрібно вивчати напам'ять.

У гурток першого року навчання зараховуються діти віком 10–12 років із хорошим станом здоров'я та музичними здібностями.

На другому році навчання діти вивчають елементи колективної гри, об'єднуючись в ансамблі, що дає можливість розвивати та закріплювати необхідні навички чистоти інтонування, рівності звучання, читання з листа нотного тексту. Ансамблеве виконання потребує від учнів перш за все розкриття загального художнього змісту на різних рівнях (від єдиного розуміння змісту та стильових особливостей твору до визначення правильного темпу, динаміки, штрихів).

Вихованці ансамблю повинні навчитися базуватися на фактурі твору, чітко визначати роль і завдання партії, котру виконують, у кожному окремому епізоді.

На першому та другому році навчання переважає індивідуальна форма навчання, де наповнюваність груп становить не більше п'яти вихованців. Основний критерій досягнень другого року навчання — художньо-естетичні досягнення і виконавський рівень колективу.

На третьому році навчання програма ускладнюється. Гуртківці виконують складніші твори, проводиться більше колективних практичних занять. Заняття в духовому оркестрі потребують вмілого застосування знань і навичок, отриманих за час індивідуальної та ансамблевої гри. Удосконалюється техніка гри (індивідуальна, ансамблева, оркестрова) на інструменті, віртуозність та образність виконання. Проводиться підготовка до активної участі в концертно-фестивальній діяльності колективу. Тому до занять в оркестрі допускаються вихованці, які оволоділи найбільш уживаним діапазоном інструмента і твердо засвоїли матеріал перших двох років навчання.

Оркестрові репетиції проводяться з метою підвищення рівня виконавської майстерності як оркестру в цілому, так і окремих вихованців-музикантів з урахуванням різної ступеневої підготовки й досвіду ансамблевої гри, систематизації основних теоретичних уявлень про виразні можливості духового оркестру, включення в них нотного матеріалу та розвиток культури звуку, розвиток виконавського дихання, досягнення єдності ступенів і артикуляції, виразності метра та ритму, поняття принципу ланцюгового дихання.

Наповнюваність групи третього року навчання становить 15 і більше дітей, оскільки тут переважають групові заняття.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у зміст програми, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів гуртківців, стану матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами — орієнтовний. Теми подані в порядку зростання складності матеріалу. Керівник гуртка, враховуючи підготовку дітей, може сам визначити, скільки годин потрібно для опанування тієї чи іншої теми і внести до програми відповідні корективи.

Основний рівень, перший рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1.	Вступне заняття	3	3	–
2.	Організаційна та пізнавально-виховна робота	15	9	6
3.	Гра на музичному інструменті (індивідуальна):	72	30	42
3.1.	правила користування музичними інструментами;	(21)	(9)	(12)
3.2.	постановка дихання;	(30)	(12)	(18)
3.3.	звукоутворення	(21)	(9)	(12)
4.	Музична грамота та сольфеджіо	45	18	27
5.	Концертна діяльність	6		6
6.	Підсумкове заняття	3	–	3
	Разом	144	60	84

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Цілі, завдання та зміст роботи гуртка. Правила техніки безпеки.

2. Організаційна і пізнавально-виховна робота (15 год)

Прослуховування та набір учнів. Комплектація групи. Класифікація духових інструментів. Назви духових інструментів. Ознайомлення з історією виникнення інструмента та його будовою. Поділ вихованців-початківців на групи залежно від індивідуальних особливостей та специфіки звукоутворення на духових інструментах (лабіальні, язичкові, з лійкоподібним мундштуком). Відвідування концертів, вистав. Екскурсії.

Практична робота:

- фізичні вправи для підготовки гри на духовому інструменті;
- вправи на формування правильної постановки дихання в положенні сидячи, стоячи та рухаючись.

3. Гра на музичному інструменті (індивідуальна) (72 год)

3.1. Правила користування музичними інструментами (21 год)

Будова інструмента. Вміння володіти духовим інструментом. Класифікація духових інструментів. Догляд за духовими інструментами.

Практична робота:

- фізичні вправи для підготовки гри на духовому інструменті;

— постановка корпусу голови, рук, ніг, пальців під час гри на духовому інструменті;

— вправи на техніку пальців і слуховий контроль.

3.2. Постановка дихання (30 год)

Виконавське дихання як засіб музичної виразності.

Практична робота:

— значення дихання під час гри на духовому інструменті;

— вивчення нотної грамоти;

— виконання простих вправ на динаміку та штрихи;

— вправи на різні типи виконавського дихання;

— вправи на розвиток діафрагми. Робота над гамами. Вправи на розвиток губного апарата.

3.3. Звукоутворення (21 год)

Музичні та шумові звуки. Ладо-тональні особливості звуків. Аплікатура. Ритм. Висота звуку. Тон, півтон. Звуки, що стоять на нотоносії.

Практична робота:

— вправи на розвиток звуку;

— чистота інтонування;

— динаміка та її різновиди;

— вправи на атаку звуків;

— виконання вправ на звуки тривалого звучання;

— вивчення мажорних гам до двох ключових знаків на одну октаву;

— вивчення нескладних музичних творів.

4. Музична грамота та сольфеджіо (45 год)

Поняття про музичний звук. Назви октав. Назви музичних звуків та їхнє написання. Тривалість звуків і пауз. Поняття про мелодію, мотив, фразу, музичний розмір, поняття такту та ритму. Динамічні знаки. Нотоносець. Нотна система. Знаки алітерації: діез, бемоль, бекар. Ключі: скрипковий, басовий. Ритм. Довжина звуків і пауз. Запис довжини звуків. Доли такту. Сильні та слабкі доли такту. Прості та складні розміри.

Практична робота:

— написання на нотоносії всіх умовних знаків згідно з тематикою тетретичних пояснень;

— розбір формули мажорного та мінорного ладу;

— вправи на розвиток нижнього та верхнього тетраорду, медіанту та ввідних звуків, спів їх і виконання на інструменті;

— виконання вправ на розвиток почуття ритму;

— вправи на розвиток музичної пам'яті;

— написання музичних диктантів;

— виконання вправ на звуки тривалого звучання;

— виконання вправ на динаміку та штрихи;

— ознайомлення з амплітудою духового інструмента;

— спів мажорних гам, тризвуків, стійких і нестійких звуків;

— підбір вправ на поглиблене вивчення зазначених тем.

5. Концертна діяльність (6 год)

Виступи на святкових вечорах, концерти для батьків та учнів шкіл.

6. Підсумкове заняття (3 год)

Звітний концерт із вивчених музичних творів для батьків та учнів шкіл.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- короткі відомості про історію духових інструментів, будову духових інструментів, назви частин інструмента, їхню взаємодію під час гри, правила догляду за інструментом;
- правильне положення корпусу, ніг, голови, рук, пальців;
- особливості гри при русі оркестру;
- основи техніки дихання;
- основні принципи роботи над нескладними музичними творами.

Учні повинні вміти:

- готувати твори концертного репертуару для сольного виконання;
- грати гами у різних ритмічних малюнках, штрихах і динамиці;
- працювати над розширенням діапазону звучання;
- грати вправи для розвитку техніки гри, добиватися рівного чистого звуку;
- удосконалювати читку нот з аркуша;
- підготувати сольну програму з різнохарактерних п'єс;
- працювати над якістю звукоутворення;
- виступати з концертами.

Основний рівень, другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1.	Вступне заняття	3	3	–
2.	Організаційна та пізнавально-виховна робота	18	12	6
3.	Гра на музичному інструменті (індивідуальна):	80	21	59
3.1.	правила користування музичними інструментами;	(15)	(6)	(9)
3.2.	типи виконавського дихання	(65)	(15)	(50)
4.	Оркестрова та асамблева гра (групова):	97	25	72
4.1.	гра в ансамблі;	(39)	(9)	(30)
4.2.	гра в оркестрі	(61)	(19)	(42)
5.	Концертна діяльність	15	–	15
6.	Підсумкове заняття		3	3
Разом		216	61	155

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

План роботи гуртка на навчальний рік. Основні правила внутрішнього розпорядку, питання самоврядування. Техніка безпеки.

2. Організаційна та пізнавально-виховна робота (18 год)

Добір дітей у гурток. Відвідування концертів і вистав. Екскурсії.

Практична робота:

- незначний ремонт концертного одягу та інструментів;
- написання музичних диктантів (усний, письмовий, ритмічний);
- перегляд та прослуховування відеоматеріалів професійних оркестрів.

3. Гра на музичному інструменті (індивідуальна) (80 год)

3.1. Правила користування музичними інструментами та обладнанням (15 год)

Будова інструмента. Стрій музичного інструмента. Підбір нотного матеріалу. Ознайомлення з партитурами.

Практична робота:

- закріплення знань із елементів теорії музики та навичок сольфеджування;
- аналіз форми та змісту творів, що вивчаються;
- вправи на розвиток м'язів виконавського апарата;
- вправи для відпрацювання формування губних м'язів;
- вправи на подальший розвиток музичного слуху та інтонації;
- вивчення різнохарактерних етюдів;
- розширення діапазону;
- вивчення музичних творів.

3.2. Типи виконавського дихання (65 год)

Типи виконавського дихання. Значення дихання під час гри на духовому інструменті.

Практична робота:

- робота над удосконаленням виконавського дихання;
- вправи невеликого діапазону з поступовим рухом мелодії вниз і вгору (для виховання опори дихання);
- робота над гаммами та арпеджіо;
- робота над темпом, ритмом, динамікою та штрихами при виконанні п'єси;
- вправи на утримання строю;
- вправи на розвиток губного апарата, на виконання штрихів;
- вправи на оволодіння основними прийомами звукоутворення, звуковидобування (глісандо, фрулато, фултон);
- читання нот з аркуша;
- розучування ансамблевих та оркестрових творів.

4. Оркестрова та ансамблева гра (групова) (97 год)

4.1. Гра в ансамблі (39 год)

Сольфеджіо. Темпи та їхнє значення в музиці. Види музичних ансамблів. Прослуховування і перегляд музичних творів у виконанні кращих оркестрів та ансамблів духових інструментів.

Практична робота:

- написання нескладних музичних диктантів;
- вправи на вміння утримувати стрій;
- вправи на формування почуття ансамблю, синхронності звучання, визначення головної партії;
- вправи на виховання емоційності та відчуття музики;
- вправи широкого діапазону для вироблення кантиленного звуковедення;
- виховання навичок переходу з одного регістру в інший;
- інтонаційно-слухові вправи;
- вивчення ансамблевих творів.

4.2. Гра в оркестрі (61 год)

Формування особистої виконавчої концепції. Підбір музичних творів для гри в оркестрі.

Практична робота:

- удосконалення нотної грамоти;
- вправи на удосконалення виконавського апарата, виразності музичного твору та майстерності;
- робота над гаммами, арпеджіо та їхнім оберненням;
- удосконалення штрихів у роботі над музичним матеріалом;
- розвиток культури звуку;
- робота над досягненням чистоти строю та інтонування;
- робота над формуванням навичок швидкого читання нотного тексту з аркуша;
- робота над вертикаллю ритмічних малюнків;
- вивчення оркестрових партій;
- репетиційна робота оркестровими групами;
- зведені репетиції у складі оркестру.

5. Концертна діяльність (15 год)

Сценічна дисципліна. Культура виконання. Прийоми оркестрового виконання. Правила поведінки на сцені та поняття сценічної культури. Основні напрями та стилі джазового та естрадного жанрів. Прослуховування виступів кращих естрадних і духових оркестрів.

Практична робота:

- мажорні та мінорні гами до чотирьох знаків;
- колективні вправи для оркестру;
- ознайомлення з оркестровими творами;
- підготовка концертних програм;
- підготовка концертного костюма та музичних інструментів;
- індивідуальні та колективні вправи для підготовки якісного звучання на духових інструментах.

6. Підсумкове заняття (3 год)

Звітний концерт із вивчених музичних творів для батьків та учнів шкіл.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

— 15–20 різнохарактерних етюдів і п'єс, музичних творів від середньої до підвищеної складності фактури, метроритму, різних комбінацій штрихів, динаміки;

— основні принципи роботи над музичними творами підвищеної складності.

Учні повинні вміти:

— грати гами від будь-якого ступеня вверх і вниз, розширюючи діапазон як у верхньому, так і в нижньому регістрах;

— грати з використанням різних динамічних відтінків в середньому темпі, контролюючи слухом якість і чистоту звучання;

— грати мажорні й мінорні гами до трьох знаків включно та тризвуки до них;

— технічно правильно виконувати арпеджувані тризвуки;

— грати гами, арпеджіо, септакорди;

— самостійно працювати над образом художнього твору;

— розбирати нотний текст і читати з аркуша нові твори;

— удосконалювати ансамблеву гру на музичному інструменті;

— вчити етюди і п'єси напам'ять;

— виступати з концертними номерами.

Основний рівень, третій рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні	практичні
1.	Вступне заняття	3	3	–
2.	Пізнавально-виховна робота	6	6	
3.	Музична грамота та сольфеджіо	18	9	9
4.	Гра на музичному інструменті (індивідуальна)	49	9	40
5.	Ансамблева та оркестрова гра:	78	6	72
5.1.	гра в ансамблі;	(34)	(3)	(31)
5.2.	гра в оркестрі	(44)	(3)	(41)
6.	Зведена оркестрова репетиція	38	6	32
7.	Концертна діяльність	21		21
8.	Підсумкове заняття	3	–	3
	Разом	216	39	177

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (3 год)

Цілі, завдання та зміст роботи гуртка. Питання самоврядування. Правила внутрішнього розпорядку.

2. Пізнавально-виховна робота (6 год)

Музика і література. Ознайомлення із життєвим і творчим шляхом композиторів різних епох і стилів, з історією розвитку духової музики. Екскурсії до театру. Зустрічі з видатними діячами мистецтв.

3. Музична грамота та сольфеджіо (18 год)

Інтервали, назви інтервалів (пріма, секунда, терція, кварта, квінта, секста, сентіма, октава). Прості й складні інтервали. Чисті, малі та великі інтервали. Дисонанси, консонанси. Поняття про лад. Стіїкі й нестіїкі звуки. Мажорний і мінорний лад.

Практична робота:

- робота над гаммами, орпеджіо та їхнім оберненням;
- удосконалення навичок швидкого читання нотного тексту з аркуша;
- вправи на розвиток музичної пам'яті;
- музичні диктанти;
- вправи на подальший розвиток почуття ритму у різних комбінаціях;
- вправи на розвиток мелодико-гармонійного слуху (квадратного, пунктирного та триольного).

4. Гра на музичному інструменті (індивідуальна) (49 год)

Стрій музичного інструмента. Виконавське дихання. Віртуозні прийоми гри. Елементи сценічної культури.

Практична робота:

- вивчення віртуозних прийомів гри;
- вивчення етюдів у різних видах техніки гри;
- освоєння складних пасажів, аплікатурних комбінацій, мелізмів;
- вивчення сольних фрагментів оркестрових творів;
- робота над підготовкою сольних концертних номерів.

5. Ансамблева та оркестрова гра (78 год)

5.1. Гра в ансамблі (34 год)

Прослуховування музичних творів у виконанні кращих ансамблів. Догляд і дрібний ремонт музичного інструмента, обладнання та концертного костюма.

Практична робота:

- розучування напам'ять партій оркестрових творів;
- вправи на вдосконалення майстерності ансамблевої гри;
- підготовка ансамблевих концертних номерів;
- робота над образним вихованням музичних творів, сценічної культури, емоційності, музикального строю.

5.2. Гра в оркестрі (44 год)

Прослуховування музичних творів у виконанні кращих ансамблів та оркестрів. Підготовка музичних інструментів зовнішнього вигляду до концертного виступу.

Практична робота:

- підготовка зовнішнього вигляду музичних інструментів до концертного виступу;
- подальший розвиток виконавської техніки та дихання;
- виконання гам, арпеджіо та їхнє обернення;
- освоєння складних пасажів, аплікатурних комбінацій;
- розучування напам'ять творів для духового оркестру.

6. Зведена оркестрова репетиція (38 год)

Настройка оркестру.

Практична робота:

- робота над концертним репертуаром;
- робота над образним виконанням концертного репертуару;
- досягнення чистоти строю інтонування та ритмічних малюнків виконання концертних п'єс;
- коригування звучання оркестру в конкретних акустичних умовах виконання.

7. Концертна діяльність (21 год)

Виступи з концертними номерами й програмами у святкові дні перед батьками та учнями шкіл.

8. Підсумкове заняття (3 год)

Звітний концерт з вивчених творів. Участь вихованців у концертній програмі оркестру, ансамблю, соло, дуетах.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати:

- стан строю свого інструмента, його недоліки;
- особливості виконання складних музичних творів, деякі з них виконувати напам'ять;
- прийоми складнішого звукоутворення та звуковидобування.

Учні повинні вміти:

- вільно грати гами до п'яти знаків включно;
- відчувати ансамблеве та оркестрове виконання;
- систематично працювати над якістю звуку, його інтонацією і динамікою;
- виконувати етюди та п'єси різного характеру і темпу;
- виконувати п'єси великої форми або їхні частини напам'ять;
- грати гами в повну силу звучання, з усіма видами динаміки штрихів, дотримуючись ритмічної точності, поступово збільшувати швидкість. Грати чисто, професійно;
- віртуозно виконувати концертну програму з урахуванням усіх елементів музичної виразності;
- грати на обраному музичному інструменті індивідуально та в складі оркестру;
- щороку проводити звітний концерт із вивчених музичних творів.

ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ТА МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ
ДЛЯ ДУХОВОГО ОРКЕСТРУ

Обладнання та інструменти	Кількість, шт
<i>Музичні інструменти</i>	
Камертон	1
Метроном	1
Тамбурини	1
Трикутники	1
Маракаси	1
Дзвіночки (високі, низькі)	2 комп.
Флейти	5
Кларнети	5
Саксофони:	
альт	2
тенор	2
баритон	1
Валторна	5
Труба	7
Тромбон	4
Бубон	1
Коробочка	1
Корнети	7
Тенори	3
Баритони	2
Бас-гітара	1
Електроклавіши (Ямаха з підставкою)	1
Фортепіано	1
<i>Друковані таблиці</i>	
Музичні інструменти	1 комп.
Нотна грамота	1 комп.
<i>Картини</i>	
Портрети українських композиторів	1 комп.
Портрети зарубіжних композиторів	1 комп.
<i>Матеріали</i>	
Концертна форма одягу	60 комп.

Головні убори	Те ж
Аксельбанти	Те ж
Фрак для диригента	1

Орієнтовні твори для сприйняття та виконання

Перший рік навчання:

«Як поїхали два брати», «Не літай соловейко», «Два півники», «Чорний ворон», «По дорозі жук, жук», «Ой, Джигуне, Джигуне», «Журавель», «І шумить, і гуде», «За городом качки пливуть», «Во поле березонька стояла», «Ой за гаєм, гаєм», «Казав мені батько», «Во саду ли, в огороді», «Подоляночка», «Лисичка».

Другий рік навчання:

Л. Бетховен. «Похідна пісня», Й. Гайдн «Андантіно», П. Майборода «Київський вальс», О. Пахмутова «Пісня про тривожну молодість», Д. Кабалевський «Маленька полька», М. Тимоха «Перші кроки».

Українські народні пісні: «Реве та стогне Дніпр широкий», «І шумить, і гуде», «Ой на горі та жінці жнуть», М. Вербицький «Ще не вмерла Україна», В. Шолохов «Казка» (для труби у супроводі фортепіано), М. Косенко «Скерцино», В. Щуровський «Весела гра», Я. Френкель пісня із кінофільму «Невлонимі месники»

Третій рік навчання:

Індивідуальні та колективні заняття за підручниками: «Школа гри на флейті» М. Платонова, «Альбом юного трубача» Ф. Бураков, «Школа гри на кларнеті» В. Розанов, «Школа колективної гри для духових оркестрів» М. Іванов-Радкевич за такими вправами: вправа № 43 (I–III); вправа № 44 (I–III, V); вправа № 47 (I, IV); вправа № 48 (I–III); вправа № 52 (I–III); вправа № 53, вправа № 59 (I–IV); вправа № 62; вправа № 63 (I–II); вправа № 64 (I–III); вправа № 68; вправа № 71; вправа № 73; вправа № 74 (I–III).

Для навчання гри на кларнеті використати «Початкову школу гри на кларнеті» М. Тимохи.

С. Гулак-Артемівський — вступ до опери «Запорожець за Дунаєм» в обробці для духового оркестру М. Тимохи. Дж. Верді — хор і марш з опери «Аїда», П. Чайковський — танок лебедів з балету «Лебедине озеро», О. Гасельман — «Квартет» для корнета з оркестром.

Твори для виконання: П. Майборода «Рідна мати моя», «Київський вальс»; українські народні пісні: «Думи мої, думи мої», «Гей ну-мо, хлопці», «Ой, сусідко», «Гандзя», «Запорізький марш», «Ой, не ходи Грицю...»; Д. Перцев «Зустрічний марш»; Ю. Губарев «Вальс»; М. Блантер «Катюша», І. Дунаєвський «Ранкова пісня» для чотирьох труб у супроводі фортепіано та «Заспівай нам, вітер»; П. Чайковський «Неаполітанський танок»; Ф. Шопен траурні марші 3, 13, 14, 15; Й. Брамс «Угорський танок» № 5 та № 6; М. Ов.-Куліковський «Менует» із 21-ї симфонії; М. Комлев «Дніпровські зорі»; К. Лістов «Севастопольський вальс»; Д. Тухманов «День перемоги»; П. Майборода «Пісня про Дніпро».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Диков Б.* О дыхании при игре на духовых инструментах. — М.: Музгиз, 1956. — С. 7–97.
2. Библиотечка самодеятельных духовых оркестров. Вып. 5-й. П. Чайковский. Танец маленьких лебедей из балета «Лебединое озеро». — М.: Музыка, 1964. — С. 3 — 14.
3. *Запорожец Г., Прудников М.* Репертуарный сборник самодеятельного духового оркестра. — М.: Музыка, 1979. — С. 3–43.
4. *Вейнблат М., Гурфинкель В.* Збірник популярних п'єс та пісень. — К.: Мистецтво, 1951. — С. 31–47.
5. *Тимоха М.* Початкова школа гри на кларнеті. Клавир. — К.: Музична школа, 1971. — С. 3–9.
6. *Білофастов О.* Навчальний репертуар дитячих музичних шкіл. Труба 1–2 класи. — К.: Музична Україна, 1990. — С. 6–54.
7. *Волоцкой П.* Хрестоматия педагогического репертуара для трубы. I–III классы детских музыкальных школ. — М.: Музгиз, 1963. — С. 3–6.
8. *Болотин С.* Методика проведения игры на трубе в музыкальной школе. — Л.: Музыка, 1980 — С. 5–104.
9. Хрестоматия для трубы. Пьесы, ансамбли, этюды / Сост. Ю.Усов. — М.: Музыка, 1980 — С. 4–64.
10. Музыка для духового оркестра. Вып. 4. — М.: Советский композитор, 1989. — 14 с.
11. Збірник п'єс для ансамблів мідних духових інструментів/ Укл. Л. Носов. — К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1958. — 42 с.
12. *Иванов-Радкевич Н., Бухаров В., Лысань Г., Мальтер Л.* Школа коллективной игры для духовых оркестров художественной самодеятельности. — М.: Музгиз, 1952. — С. 4–44.
13. *Вилковир Е.* Альбом популярных пьес для духового оркестра художественной самодеятельности. Вып. 3. — М.: Музгиз, 1963. — С. 3–29.
14. Песни советских композиторов в обработке для духового оркестра / Сост. и общ. ред. Н. Чайкина. — М.: Советский композитор, 1958. — С. 133–158.
15. *Тимоха М.* Початкова школа гри на кларнеті з додатком клавіра. — К.: Музична школа, 1971. — С. 5–124.
16. Хрестоматия для духовых оркестров художественной самодеятельности. Вып. 1, 2. / Сост. Иванов-Радкевич. — М.: Музгиз, 1958. С. 3–14, 93–103.
17. Хрестоматия для кларнета. Клавир / Сост. И. Мозговенко, А. Штарк. — М.: Музыка, 1989. — С. 5–12.
18. Хрестоматия для кларнета. С приложением клавир. — М.: Музыка, 1989. — С. 4–6.
19. Хрестоматия педагогического репертуара для трубы. Клавир / Сост. П. Волоцкой. — М.: Музгиз, 1963 — ч. I, II. — С. 3–22.
20. Первые шаги для духового оркестра. Вып. 7. — М.: Советский композитор, 1983. — С. 3–31.
21. Шкільний духовий оркестр. Методичні поради керівникам гуртків/ Укл. Є. Юцевич. — К.: Радянська школа, 1971. — С. 3–37.

ПРОГРАМА ДИТЯЧОГО ФОЛЬКЛОРНОГО КОЛЕКТИВУ

Початковий та основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Виховання у дітей патріотизму, поваги до народних традицій, звичаїв та обрядів, духовних цінностей українського народу є одними із головних завдань, які стоять перед закладами позашкільної освіти. Ефективним засобом, що має на меті втілити їх у життя, є робота фольклорних колективів, оскільки саме фольклорне виконавство допомагає глибше пізнати особливості внутрішнього світу народу, його психології, секрети народної творчості.

Робота фольклорного колективу має багато граней. Це, насамперед, вивчення й збереження народно-пісенної творчості, танцювального мистецтва та гри на народних інструментах, обрядів і звичаїв, дитячого фольклору, народно-прикладного мистецтва, а також відтворення (виконання) кращих зразків фольклору. Його різножанровість збагачує дітей, розвиває їхню самодіяльну творчість і фантазію.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами фольклорного колективу.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями фольклорного жанру, народнопісенної творчості нашого народу; народної манери виконання.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками гри на народних інструментах; виконанню кращих зразків народнопісенної творчості нашого народу.

3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей, музичного мислення, вокального слуху та голосу; формування почуття ритму, пластики та грації; розвиток виконавської майстерності.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого та шанобливого ставлення до народних традицій, сценічної культури, національної свідомості; формування естетичного смаку; популяризації фольклорного жанру.

Дитячий фольклорний колектив вивчає і пропагує кращі вокальні зразки народної творчості, виконуючи їх у народно-пісенному стилі, який відрізняється від академічного відкритим звуком, живим «оголеним» інтуїтуванням слова.

Формування правильного співального звуку в народній манері виконання — основне завдання вокальної практики кожного вихованця. Завданням керівника є не допускати зажатого, різкого, надто відкритого і крикливого звучання. Спів відкритим народним грудним звуком не повинен бути надмірним і виснажливим для учнів.

Передбачено навчити дітей поєднанню співу з рухом та грою, зберігаючи при цьому якість і силу звучання. У дітей необхідно формувати розуміння і «чуття» музики, що допоможе їм працювати самостійно, без керівника. Обов'язковою є робота над вокальними навичками учасників,

поступовим, грамотним розширенням їхнього голосового діапазону. Керівник має працювати над диханням виконавців, правильною артикуляцією, чіткою вимовою (дикцією), при цьому добиваючись аби виконання було таким же природним, як і процес мовлення.

Керівник повинен звернути особливу увагу на підголосковий спів. Можливість виконання підголосків стане окрасою народних творів. Невловимі мелодичні нюанси, які майже неможливо передати за допомогою нотного запису, найвідчутніші у «живому» виконанні. Тому стильові особливості народної імпровізації кожного регіону діти по можливості повинні переймати з голосу або з фонозапису голосу місцевого виконавця. Діалектний говір, використаний у фольклорних програмах, надасть їм особливу неповторність. В роботі з дітьми фольклорним колективом керівнику необхідно реалізувати основні дидактичні принципи індивідуального підходу до дітей, активізації їхнього сприйняття, образного мислення і творчої ініціативи, комплексного освоєння фольклорного матеріалу, послідовності в освоєнні програмного матеріалу.

Програма колективу передбачає такі теми: навчально-виховна робота з народознавства, вокально-хорова робота, дитячий фольклор, народний танець, інструментальна музика, концертно-масова робота, експедиційна діяльність, розважально-пізнавальні та пізнавально-виховні заходи.

Робота колективу здійснюється за принципами інтеграції загальної середньої та позашкільної освіти, здійснення міжпредметних зв'язків. Заняття в колективі доповнюють базові знання учнів з музики, співу, народознавства, історії.

Фольклорний колектив може складатись з однієї або декількох груп залежно від запланованого репертуару та з чотирьох вікових категорій дітей — підготовчої, молодшої, середньої та старшої. Вік вихованців — від 5 до 18 років. Термін навчання на початковому рівні становить 2 роки. Заняття проходять 2 рази на тиждень по дві години. Термін навчання на основному рівні дорівнює 2 роки. Заняття проходять 3 рази на тиждень по 2 год. Передбачається також можливість індивідуальних занять із солістами та дуетами. Час, відведений для роботи із солістами, керівник може використати для додаткових занять із новоприбулими учасниками.

Репертуар колективу добирається відповідно до кожної з вікових категорій, творчої працездатності та виконавських здібностей учасників. Наприклад, пісні з танцювальними рухами або театральними діями повинні бути простими у вокальному виконанні, оскільки увага дітей зайнята, окрім співу, танцем або грою.

Репертуар для колективу підбирається як із супроводом, так і без нього. Супроводом може бути ансамбль трієстих музик у складі сопілки, скрипки, бубна як основних музичних інструментів та інструментів, притаманних кожному окремому регіону (кларнет, бугай, басоля, тарілка, контрабас, ріжок, великий барабан тощо).

Репертуар складається, насамперед, із тих пісень, які побутують у місцевості з урахуванням діалектних особливостей регіону. Краще не вводити в нього власні обробки та авторські твори, оскільки вони порушують особливості народного виконавства. Обираючи твір, педагог має визначити його зміст, жанр, стиль, структуру, форму, емоційну навантаженість, силу психологічного впливу на учасників, особливості драматургічного розвитку, можливість художнього виконання, довготу звучання та вико-

навські труднощі.

Специфічність фольклорного колективу полягає у тому, що він має багато жанрів, а це, в свою чергу, вимагає залучення до участі в ньому керівників народного танцю та ансамблю народних інструментів, режисера, концертмейстера (баяніста-акомпаніатора). Участь у роботі колективу баяніста-акомпаніатора допомагає у вивченні нових творів, хоча виступ на сцені бажано проводити без його супроводу чи в супроводі ансамблю народних інструментів.

Серед усіх колективів художньої самодіяльності робота фольклорного колективу передбачає також особливу різноманітність засобів, форм і методів.

Проводити заняття керівник може у будь-якій формі: урок-гра, урок-казка, урок-пошук, урок-спів, урок-бесіда, лекція-концерт, яка перетворюється у масовий захід: тематичну програму, календарно-обрядове дійство, вечір-зустріч, вечорниці тощо. Важливе значення для фольклорного колективу має експедиційно-пошукова робота.

Учасники середньої та старшої вікових категорій повинні систематично брати участь у концертній діяльності, що є необхідною умовою їхнього творчого зростання та морального стимулу.

Після кожного виступу у концертній програмі або в іншому масовому заході необхідно провести його спільне обговорення педагогами й вихованцями. Така форма роботи є застереженням від повторення помилок учасниками виступу. Масові заходи, успішно проведені фольклорним колективом (Різдвяна програма, свято Миколая, свято Матері, вечорниці, ігрові дитячі програми тощо) є підсумком його діяльності за певний період навчання.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з вихованцями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2004, № 651.

Тематика та кількість годин є орієнтовними, вони не обмежують ініціативи керівника колективу. Він може змінити послідовність роботи над темами та доповнити їх новими з урахуванням етнічних особливостей певного регіону України та інших чинників.

Початковий рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Заняття з народознавства	10	10	—
3.	Вокально-хорова робота	68	8	60
4.	Дитячий фольклор	40	—	40
5.	Елементи хореографії	10	—	10

6.	Масова робота	16	—	16
7.	Підсумкове заняття	2	—	2
Разом		148	20	128

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи фольклорного колективу.

Правила поведінки в колективі.

Організаційні питання.

Мета і завдання фольклорного колективу.

Пояснення термінів «фольклор», «традиції», «звичаї», «обряди».

2. Заняття з народознавства (10 год)

Походження і жанри українського фольклору.

Поняття про родовід, народну та національну символіку. Обереги.

Проведення зустрічей з народними виконавцями та майстрами народно-прикладного мистецтва.

3. Вокально-хорова робота (68 год)

Ознайомлення дітей з вокально-хоровими навичками співу в народній манері (прослуховування мелодії чи твору з голосу та з фонозапису виконавців, професійних і дитячих фольклорних колективів).

Формування правильного відкритого, легкого, дзвінкого звуку. Робота над співом в унісон з метою створення єдиної манери співу.

Поступовий розвиток діапазону при індивідуальному підході до кожного учасника.

Ознайомлення з вокально-хоровими навичками — диханням, артикуляцією, дикцією.

Практична робота:

— розучування пісні (див. додаток 1);

— переказ-виконання пісні;

— аналіз музичної структури (кількість фраз, схожі вони чи різні, лад тощо);

— загострення уваги на найбільш інтонаційно важких фрагментах твору. Спроби імпровізації. Двоголосся;

— варіації окремих мелодій;

— складання мелодії на текст;

— складання тексту на мелодію.

4. Дитячий фольклор (40 год)

Пісні, ігри, забави, скоромовки, лічилки, примовки, загадки тощо.

Практична робота:

— вправи-ігри на розвиток уваги, ініціативи, самостійності учасників фольклорного колективу;

— вивчення з дітьми простих народних пісень із невеликим співочим діапазоном, які зустрічаються в дитячих іграх («Іде дід», «Ой на горі мак», «Жучок», «А ми просо сіяли», «Мишка» тощо), колискові, обрядові (колядки, щедрівки).

5. Елементи хореографії (10 год)

Хоровод — найдавніша форма народного мистецтва, основа української народної хореографії.

Зв'язок хороводів з обрядодіями.

Пісні-веснянки, які виконуються під час ведення хороводу «А вже весна скресла», «Розлилися води» тощо.

Уміння поєднувати рух зі співом або грою, зберігаючи темпоритм твору та якість звучання. Пантоміма-ілюстрація у хороводі.

Зміст танцю через рухи та жести.

Практична робота:

— вправи на розвиток правильної постави (тренування м'язів, які утримують хребет, і м'язів черевного преса);

— опанування легких рухів і поєднання їх із текстом пісні.

6. Масова робота (16 год)

Практична робота:

— дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, музичні конкурси;

— екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю;

— відвідування краєзнавчих, природничих, історичних музеїв;

— зустрічі з народними виконавцями;

— участь в організації й проведенні народних гулянь, свят, обрядів.

8. Підсумкове заняття (2 год)

Концерт для батьків. Відзначення кращих вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні повинні знати :

— значення термінів «фольклор», «традиції», «звичаї», «обряди»;

— походження і жанри українського фольклору;

— основні народні свята та обряди.

Учні повинні вміти:

— володіти навичками артикуляції й дикції під час співу;

— володіти виконавськими навичками та основними якостями співоного голосу;

— володіти елементами сценічного руху під час виконання пісень;

— передавати дійством сюжет пісенного твору;

— виконувати твори, вивчені протягом року.

Основний рівень, перший-другий рік навчання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Заняття з народознавства	10	10	—

3.	Вокально-хорова робота:	250	42	208
3.1.	прослуховування творів;	(20)	20	—
3.2.	формування вокальних навичок;	(210)	22	188
3.3.	спів-імпровізація	(20)	—	20
4.	Народний танець	10	—	10
5.	Інструментальна музика	10	—	10
6.	Концертно-масова робота	16	—	16
7.	Виховно-пізнавальні заходи, експедиційна діяльність	24	2	22
8.	Підсумкове заняття	2	—	2
Разом		324	56	268

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи колективу.
Організаційні питання.

2. Заняття з народознавства (10 год)

Матеріальна та духовна культура українців.
Народні свята за календарем. Календарно-обрядові пісні (колядки, щедрівки, веснянки, троїцькі, купальські, жниварські, обжинкові).
Патріотичні та козацькі пісні. Побутові пісні. Жартівливі пісні.
Рід, родина, рідня.
Українська хата.
Декоративно-прикладне мистецтво.

3. Вокально-хорова робота (250 год)

3.1. Прослуховування творів (20 год)

Прослуховування народних пісень («А ми просо сіяли», «Грушечка», «Журавель», «Квочка», «Ми голубку ізловили» тощо), обжинкових пісень («А вже сонце котиться», «Калинонька», «Ой літає соколенько» та інших), колядок («Із-за гаю зеленого», «Колядую-дую», «Нова радість настала», «Ой сивая тая зозуленька» та ін.), щедрівок («Вітер віє», «Добрий вечір», «Ой там стоїть хата» та ін.).

3.2. Формування вокальних навичок (210 год)

Музичний слух (зуквисотний, гармонійний, вокальний).
Розвиток народного голосу.
Уміння кожного учасника співати будь-яку партію.
Удосконалення вокально-співочої манери виконання. Поступовий розвиток діапазону голосу.
Ланцюгове та опорне дихання, дикція, звукоутворення, ритмічний малюнок.
Чіткий унісонний спів, єдина манера звукоутворення, чисте інтонування в голосі.

Ознайомлення з народними піснями різних регіонів України та різних країн через прослуховування і перегляд аудіо- та відеозаписів.

Прослуховування народних пісень із живого голосу виконавця.

Розкриття змісту твору, його взаємозв'язок із засобами музичної виразності.

Аналіз музично-виразних засобів (структури, форми, ладу, ритму).
Аналіз тексту.

Різниця між аутентичним і стилізованим співом.

Практична робота:

— поглиблене вивчення різножанрових народних пісень (обрядових, календарних, соціально-побутових тощо);

— виконання пісень з рухом (хороводи, ігрові пісні);

— розспівування вивчених творів або їхніх частин;

— робота з малими формами виконання (словоспів, дуети, тріо);

— закріплення основ сценічної культури.

3.3. Спів-імпровізація (20 год)

Практична робота:

— імпровізація підголоскового співу.

4. Народний танець (10 год)

Народний танець — поєднання поезії, руху та театралізації.

Практична робота:

— розвиток рухового апарата вихованців (гомільковостопного суглоба і м'язів, які відтворюють його рух, колінного суглоба й відповідних м'язів, а також м'язів, які відтворюють рухи плечового поясу та рук);

— вивчення кругового, ігрового, орнаментального хороводів. Освоєння основних фігур хороводу «корзинка», «вісімка», «змійка», «колона» тощо.

Танці в парі.

5. Інструментальна музика (10 год)

Ознайомлення з історією розвитку ансамблів народної музики. Особливості народних ансамблів різних регіонів України.

Основні групи ансамблю троїстих музик: духова, струнна, ударна (шумова).

Практична робота:

— ознайомлення вихованців із грою на різних народних музичних інструментах;

— вибір основного складу традиційних інструментів;

— підбір сценічно рухливих учасників із акторськими задатками;

— робота над досягненням якісного ансамблевого звучання, динамічно рухливого виконання інструментами різного строю і діапазонів, чистота строю.

6. Концертно-масова робота (16 год)

Практична робота:

— проведення концертів (виконання пісень, танців, традиційних обрядів українського фольклору);

— обмінні концерти між фольклорними колективами;

— уроки-свята, уроки-звіти для родин вихованців, уроки-конкурси, уроки-вікторини.

7. Пізнавально-виховні заходи та експедиційна діяльність (24 год)

Бесіди на музичні, історичні, етнографічні та інші теми, які розширюють загальний світогляд вихованців.

Розповідь про фольклорно-етнографічні особливості регіону.

Правила і методи запису фольклорних творів.

Практична робота:

- зустрічі зі співаками, музикантами, народними умільцями;
- екскурсії, походи, уроки-подорожі, краєзнавчо-пошукові експедиції;
- запис пісенно-музичних матеріалів з використанням магнітофона та відеокамери;
- запис оповідальних видів фольклору (казок, легенд, переказів, оповідок тощо) за живою розповіддю носія фольклору;
- складання паспорту фольклорного твору (повна адреса місця запису, точна дата, відомості про особу, якою зроблено запис).

8. Підсумкове заняття (2 год)

Звітний концерт колективу. Відзначення кращих виконавців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці повинні знати:

- особливості матеріальної та духовної культури українців;
- основні елементи народних свят і обрядів,
- види декоративно-прикладного мистецтва;
- народний календар і календарні свята;
- історію розвитку ансамблів народної музики, особливості ансамблю троїстих музик;
- фольклорні особливості свого регіону;
- різницю між академічним і народним співом.

Вихованці повинні вміти:

- володіти співочими навичками;
- користуватися навичками сценічної мови;
- виконувати українські народні пісні та обрядові пісні в народній манері;
- виконувати пісні з рухами;
- співати пісні з репертуару колективу (див. додаток);
- виконувати твори в унісон та у двоголоссі з елементами триголосся;
- записувати пісенно-музичні й оповідальні фольклорні матеріали;
- складати паспорт фольклорного твору.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДИТЯЧОГО ФОЛЬКЛОРНОГО КОЛЕКТИВУ

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Інструменти</i>	
Фортепіано	1
Домра	10

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Інструменти</i>	
Фортепіано	1
Домра	10
Баян	2
Скрипка	5
Дерев'яні та металеві ложки	1 комп.
Гітара шестиструнна	10
Дзвіночки (високі, низькі)	1 комп.
Бубон	4
Сопілка	10
Ксилофон	1
Свірель	5
<i>Таблиці та плакати</i>	
Таблиці з музичної грамоти	1 комп.
Плакати для слухання музики	Те ж
<i>Картини</i>	
Портрети українських композиторів класиків	1 комп.
Портрети зарубіжних композиторів класиків	Те ж

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Великдень в Україні. — К.: Музична Україна, 1993.
2. Веснянки. — К.: Музична Україна, 1989.
3. Вістку радісну несемо. — Львів: Монастир Монахів Студитського Уставу «Свічадо», 2000.
4. Вертеп. — Рівне: 1991.
5. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. — Мюнхен: 1954.
6. Дитячий фольклор. — К.: Наукова думка, 1984.
7. Купальські пісні. — К.: Музична Україна, 1989.
8. *Маковій Г.* Затоптаний світ. — К.: Український письменник, 1993.
9. *Манько В.* Українська народна писанка. — Львів: Монастир Монахів Студитського Уставу «Свічадо», 2001.
10. Народ скаже, як зав'яже. — К.: Веселка, 1985.
11. Перлини української народної пісні. — К.: Музична Україна, 1989.
12. Подарунки Святого Миколая. — К.: Соняшник, 1993.
13. Різдвяна Псалма. — К.: Музична Україна, 1992.
14. *Скуратівський В.* Місяцелік. — К.: Мистецтво, 1993.
15. Танцювальні пісні. — К., 1970.
16. Ти, малий, скажи малому. — К.: Веселка, 1987.
17. Українські народні пісні. — К.: Музична Україна, 1987.
18. Українські народні ігри та забави. — Луцьк: 1994.

19. Українські прислів'я. — К.: Дніпро, 1984.
20. Український фольклор. — К.: Освіта, 1997.
21. Фольклорна веселка. — К.: Музична Україна, 1989.
22. Червона калинонька. — К.: Музична Україна, 1988.
23. *Чубинський П.* Календар народних звичаїв і обрядів. — К.: Музична Україна, 1993.
24. Щедрий вечір. — Вінниця, 1992.
25. *Ярешко Л.* Весела абетка. — Чернігів, 1992.

Додаток 1

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Початковий рівень

Приспівки

1. «А в горобейка»
2. «Вийди сонечко»
3. «Ди-би, ди-би»
4. «Іде дід»
5. «Мисливець»

Народні пісні

1. «Дрібушечки»
2. «Жучок»
3. «Журавель»
4. «Золоте зернятко»
5. «Кіт і миші»
6. «Маківочки»
7. «Ой до нори мишка»
8. «Ой на горі жито»

Обрядові пісні

1. «А ми просо сіяли»
2. «Го-го коза»
3. «Дивувалися ліси»
4. «Колядочку дарую»
5. «Прийди, весна»
6. «Миколайчику»
7. «Святий Миколаю»
8. «Христос воскрес»

Колискові пісні

1. «Котику сіренький»
2. «Ой лю-лю-лю»
3. «Ой коточок»
4. «Ой світи місяцю»

Жартівливі пісні

1. «Грицю до роботи»
2. «Дінь-дон»

3. «Метелиця»
4. «Новий рік»
5. «Ой зимонько»
6. «Ой мете, мете зима»

Основний рівень

Приспівки

1. «А в горобейка»
2. «Вийди сонечко»
3. «До горобчика гніздо»
4. «Котика нема»
5. «Мисливець»
6. «Печу хлібчик»

Народні пісні

1. «А ми просо сіяли»
2. «Грушечка»
3. «Дрібушечки»
4. «Журавель»
5. «Квочка»
6. «Золоте зернятко»
7. «Ми голубку ізловили»
8. «Насточка»
9. «Ой до нори мишка»
10. «Ой на горі жито»
11. «Ходить жучок по долині»

Обрядові пісні:

Обжинкові пісні

1. «А вже сонце котиться»
2. «А вже час і пора»
3. «Дивувалися ліси»
4. «Калинонька»
5. «Кривий танок»
6. «Ой літає соколенько»

Колядки

1. «Вітер віє»
2. «Добрий вечір тобі»
3. «Із-за гаю зеленого»
4. «Колядую-дую»
5. «Не світ не зоря»
6. «Нова радість настала»
7. «Ой гула-гула свята»
8. «Ой сивая та зозуленька»
9. «Що в дядька, дядька»

Щедрівки

1. «Вітер віє»
2. «Добрий вечір»

3. «Наша Маланка»
4. «Ой зимонько»
5. «Ой там стоїть хата»
6. «Ой чи є чи нема»
7. «Сійся, родися»
8. Станьте ви в ряду»
9. «Старий рік минає»
10. «Щедрик-ведрик»

Пісні на Масляну

1. «Великодня»
2. «Масляная — любе свято»
3. «Масляна, от я іду»
4. «От сира гора крута»

Веснянки

1. «А вже весна скресла»
2. «Весна, весна, весняночка»
3. «Весняночка»
4. «Вербовая дощечка»
5. «Збирались дівки»
6. «Ой весна, весна»
7. «Ой нумо»
8. «Ой ти весна красна»
9. «Прийди весна»
10. «Що первая благовісна»

Купальські пісні

1. «Кругом Мариноньки»
2. «Ой купався Іван»
3. «Ой на Івана, та й на Купала»

Троїцькі пісні

1. «Ой дівоньки, ідіть сюди»
2. «Ой ти, зав'єм вінки»
3. «Ой троїця-землі свято»

Жартівливі пісні

1. «Варенички»
2. «Грицю до роботи»
3. «Дівка Явдошка»
4. «Дінь-дон»
5. «Метелиця»»
6. «Новий рік»
7. «Ой зимонько»
8. «Ой мете, мете зима»
9. «Ой там на товчку»
10. «Ой у полі три дубки»
11. «Ой у полі нивка»
12. «Ой ходив журавель»

ЗМІСТ

Вступ	3
Компетентнісний підхід у позашкільній освіті художньо-естетичного напрямку	4
Зміст і структура програм художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти (художньо-сценічний профіль навчання)	7

ХУДОЖНЬО-СЦЕНІЧНИЙ НАПРЯМ

Програма дівочого хору	11
Програма хлопчачо-юнацької хорової капели	24
Програма колективу естрадної пісні	39
Програма вокально-хореографічного естрадного дитячо-юнацького колективу	48
Програма дитячо-юнацького естрадно-духового оркестру	60
Програма гуртка духового оркестру	74
Програма дитячого фольклорного колективу	87

Навчально-методичне видання

**ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Художньо-естетичний напрям

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИПУСК 1

Упорядник В. В. Ткачук

Редактор *З. І. Іваненко*
Коректор *Л. Хільченко*
Технічний редактор *І. Селезньова*
Комп'ютерна верстка *С. Злочевська, С. Груніна*

Підписано до друку 15.05.2008.
Формат 60×90/16. Папір офс. № 1.
Гарнітура Times NR Sug MT. Друк офс.
Ум. друк. арк. 6,25 . Обл.-вид. арк. 8,87.
Тираж 500 прим.
Зам. №

Видавництво «Грамота»
Кловський узвіз, 8, м. Київ, 01021
тел./факс: (044) 253-92-64, тел.: 253-90-17

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 341 від 21.02.2001 р.

Віддруковано з готових діапозитивів видавництва «Грамота»
у друкарні ТОВ «СПРІНТ УКРАЇНА», м. Київ вул. Машинобудівна, 42, тел. 496-18-80